

K

ALEJDOSZKÓP

ALEIDOSCOPE

1956 - 2006

Fotó: Kralovánszky Balázs - *Ecce Homo*, Fiumei úti Sírkert

delta OPTICAL

A uniquely irresistible optical shoppe, which will facilitate the latest in fashionable eyewear and also provide impeccable functionality with maximal comfort.

Collections like: Theo, Zenka, Face & Face, Alain Mikli, Starck, Lindberg, Gold & Wood, ic! Berlin and more

Square One Mall

100 City Centre Drive, Mississauga, ON, L5B 2C9
Tel.: 905-896-4030; Fax: 905-896-4031

Fairview Mall

1800 Sheppard Ave. East, Toronto, ON, M2J 5A7
Tel.: 416-491-1115; Fax: 416-491-1146

Hillcrest Mall

9350 Yonge Str., Richmond Hill, ON, L4C 5G2
Tel.: 905-883-1144; Fax: 905-883-1148

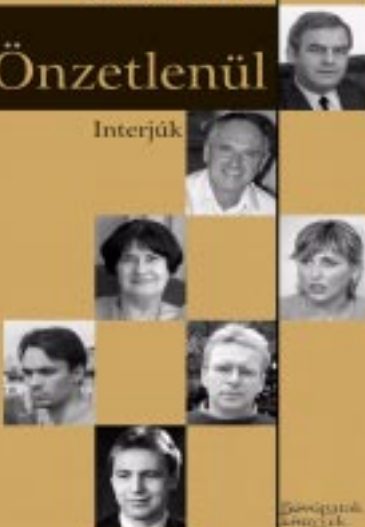
GOLD & WOOD
PARIS

Varga
Gabriella

Önzetlenül

Interjúk

A **Búvópatak Alapítvány** gondozásában megjelent munkatársunk, Varga Gabriella interjúkötete **Önzetlenül** címmel.

A szerző beszélgetőpartnerei:

Bucz Hunor színházigazgató, Búza Barna szobrászművész, Farkas Judit jogász, publicista, Faragó Laura énekművész, Gera Katalin szobrászművész, Heintz Tamás orvos, politikus, Illés Sándor író, Juhász Róza és Oberfrank Pál színművészek, Jámbor János író, Karátson Gábor író, festőművész, Kovács Miklós politikus, Nagy Sári Attila író, Pokorni Zoltán politikus, Pósa Zoltán író, Szita Károly politikus, Kaposvár polgármestere, Tökés László püspök, politikus, Vízzy Márton zeneszerző, Zászlós Levente író.

A könyv megrendelhető a 06 30 449 9492 telefonszámon.

A könyvet a vételár és a postaköltség befizetése után postázzuk Önnek.

Az Alapítvány címe:

7400 Kaposvár, Somssich Pál u. 11-13, Magyarország

TARTALOM - CONTENT

Bartis Ferenc: Magyar biblia

Hungarian Bible - Translation by George Telch -1

TRIANON - 1920. JÚNIUS 4. - JUNE 4, 1920 - TREATY OF TRIANON

Raffay Ernő: Trianon és következményei -3

June 4, 1920 - Treaty of Trianon -4

Koós Károly: Kiáltó Szó -5

ZENE - MUSIC

Szilágyi Domokos: Bartók Amerikában - 6

Domokos Szilágyi: Bartók in America. Translation by Frank Veszely 8

Szilágyi Júlia: Bartók Béla -11

Nándor Dreisziger: Béla Bartók and His Illnesses -12

IRODALOM - LITERATURE

Aki verseket cipel lélektől lélekig - Dinnyés József torontói előadássorozata -14

Örök titkok küldönce - Mécs László -16

László Mécs (1895 - 1978) -17

Mécs László: Vadócba rózsát oltok, hogy szebb legyen a föld! -18

László Mécs: I Graft Roses on Eglantines... Translation by W. Kirkconnell -18

Miska János: A magyarok barátja - Watson Kirkconnell -19

Élő irodalomtörténet -20

Molnár Ferenc: Útitárs a száműzetésben -21

Ferenc Molnár: Companion in Exile -23

Percy Bysshe Shelley: Love's Philosophy, All Paths Lead to You

A szerelem filozófiája, Minden ösvény hozzád visz - Pintér László fordítása -25

A magyar temetők bűvára -26

1956 - 2006

Lipták Béla: 35 nap -28

Béla Lipták: Testament of Revolution -29

Soós József: Menekülés a Vasfüggöny mögül -31

Varga Csaba: Mire lehet büszke a magyar -33

The Hungarian Language -35

FILM

Judith Klugerman: Attila Bertalan - Between the Moon and

Montevideo -36

Kéziratokat és más, közlésre szánt anyagot csak elektromos postán fogadunk el.

A folyóiratban megjelenő írások tartalmáért kizárólag a szerzők felelősek.

We accept manuscripts, pictures, etc. by e-mail only.

The opinion expressed in this publication are not necessarily those of the publisher.

Bartis Ferenc

MAGYAR BIBLIA

Minden nyelven csörög a lánc,

de magyarul fájóbban csörög.

Minden nyelven kattann a bilincsakat,

de magyarul fájóbban kattann.

Minden nyelven susstorogva sújt a bikacsök,

de magyarul fájóbban sújt.

Minden nyelven csattog az ostor,

de magyarul fájóbban csattog.

Minden nyelven halál a rabság,

de magyarul KÖTELEZŐ örökélet.

Bartis, Ferenc

HUNGARIAN BIBLE

Chains rattle in all languages,

but in Hungarian they rattle more painfully.

Shackles' latches click in all languages,

but in Hungarian they click more painfully.

Iron rods sizzle in all languages,

but in Hungarian they sizzle more painfully.

Whips crack in all languages,

but in Hungarian they crack more painfully.

Prisons are death in all languages,

but in Hungarian they are ETERNAL destiny.

Translation: George Telch

KALEJDOSZKÓP - KALEIDOSCOPE

ISSN 1480-5499

Megjelenik kéthavonta - Published bimonthly

Előfizetés - Subscription

in Canada: CA\$59.50/ year

Foreign: US\$58.00/ year

Kiadó - Publisher: **Kaleidoscope Publishing**

Telch György, Elnök - **George Telch**, President

Telch-Dancs Rózsa, Főszerkesztő

Rose Dancs-Telch, Editor

Gáspár Ferenc, Olvasószerkesztő

William Crockford, Corrector

Nik Networks, Technikai Tanácsadó

Ali Kalbali, Technical Support

Révész Kató - Kató Révész, Terjesztés - Subscription

Elérhetőség - Address: 122 Silas Hill Drive

Toronto, On, M2J 2X9, Canada

Tel.: 416-491-4631; Fax: 416-491-2021

E-mail: rosacae@hotmail.com

Copyright © Kaleidoscope Publishing

No part of this publication may be reproduced by electronic means, photocopying or otherwise, without written permission from the publisher, excepting brief quotes for the purpose of review.

Fotó: Kun Emília

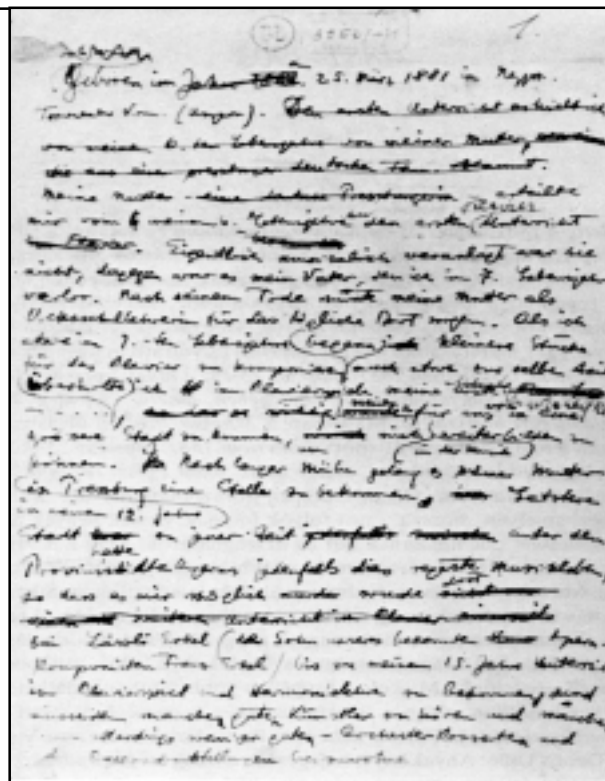
„Én részemről egész életemben minden téren, mindenkor és minden módon egy célt fogok szolgálni: a magyar nemzet és a magyar haza javát.”

A fenti idézet a 125 éve született Bartók Béla fogadalma, mondhatni, ars poeticája, amelyet első hangversenye idején írt anyjának. Azóta Bartókot a világ mint magyar zeneszerzőt ismerte el és jelölte ki helyét az egyetemes zenetörténetben.

És a magyar nemzet ma is büszke arra, hogy Bartókot adhatta a világnak. Pedig Trianon óta - mostani, ama bizonyos december 5-re ébredt anyaországi szemmel tekintve a dolgot - esetleg feltehető a kérdés: igazán magyar volt-e? Bartók, Arany, Ady, vissza Mátyás királyig el egészen a Duna parti sétányon kalotaszegi varrottását áruló erdélyi fiatalasszonyig vagy az angyal nyelven imádkozó moldvai csángó anyókáig - magyarok lettek volna, magyarok volnának?

“Születtem 1881. márc. 25-én Nagyszentmiklóson” - ... -Bartók önéletrírásának első félmondata 1918 nyarán egy osztrák zenepedagógiai lapnak született meg először, és az évszámhoz, születési helyhez zárójelben hozzátette: Torontál megye, Magyarország. Három év múlva, 1921 márciusában a bécsi Anbruch folyóiratban ugyanez az első mondat: “Születtem 1881. március 25-én, a magyarországi Torontál megye Nagyszentmiklós községében, amelyet jelenleg Jugoszlávia tart megszállva.” Májusban, a Magyar írásban olvasható azután a máig érvényes állapot: “Születtem 1881. március 25-ikén, Nagyszentmiklós községben, amely most, majd egész Torontállal Romániához tartozik.”

Nem Jugoszláviát, nem Romániát tekintette hazájának mégsem, hanem azt az országot, amelyben

Bartók Önéletrajzának kézirata 1918-ból

világra jött. Amelyhez anyanyelve kapcsolta, és amelyet azért hagyott el - hitte! - ideiglenesen, mert nem tudta elviselni a gyalázatot, amit a történelem ráfröcskölt Európára.

Vajon emberi-művészi értéke kevesebb lett-e Bartóknak, mert felnőtt korára szülőföldjét más nációnak adományozták a történelmi kufárok? Nem hiszem. Mint ahogy Mátyás király is a magyarok igazságosa marad a világ végezetéig, még akkor is, ha az egykori megleckézettett kolozsvári bíró városa ma ilyen cifra nevet visel, hogy Cluj-Napoca.

De ne soroljuk. Mert fájdalmat okoz. Inkább a Cantata Profanával adjuk hírül újra a világnak, hogy a magyar nemzetnév és a szabadság fogalma fedi egymást, ne erőszakoljuk a diszsonanciát. *Dancs Rózsa*

Kralovánszky B.:
Bartók Béla síremléke,
Farkasréti temető

**“SZÉP MAGYAR SZÓ”
IRODALMI KÖR**

**MINDEN HÓNAP MÁSODIK
HÉTFŐJÉN ESTE 7:30-KOR**

**TÁJÉKOZTATÁS:
NT. VASS ZOLTÁN
TEL.: 416 656 1342**

ELSŐ MAGYAR REFORMÁTUS EGYHÁZ
439 Vaughan Road
Toronto, Ontario, M9C 3P1
416.656.1342

Raffay Ernő

TRIANON ÉS KÖVETKEZMÉNYEI

A győztesek tanácsa 1920 június 4-én nemzetközi jogi szempontból is szentesítette az addig már megtörténeteket: aláírták Magyarországgal a trianoni békeparancsot.

Nem gondoltak azonban arra, hogy e diktátumnak milyen súlyos hatásai lesznek (mind a mai napig) az egész közép-európai térségre.

Magyarországon ugyanis senki sem fogadta el ezt a diktátumot. A két világháború közötti magyar külpolitika legfontosabb célja az elcsatolt területek visszaszerzése lett. Az utódállamok külpolitikájának legfontosabb célkitűzésévé pedig a magyaroktól elvett hatalmas és értékes területek megtartása vált. A *visszaszerzés* és a *megtartás* mint külpolitikai stratégiai cél egymással kibékíthetetlen, sőt ellenséges viszonyba hozta a Magyar Királyságot mindhárom szomszédjával.

Megindult a diplomáciai és katonai küzdelem. Az utódállamok létrehozták a kisantant nevű, magyarellenes katonai szövetséget, amivel elérték, hogy a húszas évek végén egyetlen, gyöngén fölfegyverzett magyar katonára 16, jól fölfegyverzett román, szerb és cseh katona jutott. Diplomáciában azonban a magyarok voltak a jobbak: 1938 – 1941 között létrejött a négyszeres területi revízió. Magyarország bebizonyította, hogy egységes, célratoró, szövetségest kereső külpolitikával változtatni tud a trianoni határokon.

1941-ben azonban megbicsaklott a magyar külpolitika. Teleki Pál és Bethlen István addigi tevékenységével ellentétben a Bárdossy-kormány belépett a világháborúba. Ez az újabb katonai vereséghez s a visszavett területek elvesztéséhez vezetett. Az 1947-es párizsi béke Magyarország 1938 január 1-i, azaz az első területi revízió előtti, trianoni határait állította vissza.

1945 után a közép-európai térségben két történelmi folyamat ment végbe. Az egyik a *kommunizmus hatalomra jutása* mindegyik országban, ami mindegyik ott élő nép számára csak rosszat hozott. A másik a *trianoni határok visszaállítása*, ami viszont a szomszéd népek számára kedvező, a magyarság számára kedvezőtlen volt. Így kezdődtek meg a kommunista diktatúra évtizedei, amelyek

sok szenvedést okoztak minden nép számára, de a legtöbb rosszat a kommunista utódállamokba került kisebbségi magyar népcsoportoknak hozták, amelyek kettős elnyomás alá kerültek. Csak néhány, jellemző példa ezek közül: A *szocialista ipartelepítő politika* segítségével mindegyik „szocialista testvérországban” magyartalanították a városokat. Nem oda telepítettek ipart, ahol nyersanyag volt, hanem oda, ahol magyarok voltak. A primitív színvonalon termelő gyárak mellé nagy panelnegyedeket építettek, ahová betelepítették a román, szlovák, szerb tömegeket, akik néhány évtized alatt megváltoztatták a települések etnikai arányszámait (pl. a Sloznaft Ponyonyban, a Vasmű Kassán, a Tractorul Brasov Brassóban, stb.). 1948 után az utódállamokban meghirdették a magyar nacionalizmus elleni küzdelmet, ráadásul a magyarországi kommunisták is ugyanezt az ideológiai harcot kezdték.

A kisebbségi magyarság egyedül maradt: Magyarország majdnem fél évszázadig nem működött védelmező anyaországgént. 1945 és 1990 között fölmérhetetlen veszteségek érték a Kárpát-medencei magyarságot. A kommunista csonkaországban a sok rossz közül itt csak a nemzeti tudat tönkretételét és a kisebbségi magyarsággal való társadalmi szolidaritás kiirtását említem.

1989-1990-ben a térségben ismét két történelmi folyamat kezdődött. Az egyik: mindegyik országban fölbomlott és megszűnt az erkölcsileg már 1956-ben összeomlott kommunizmus. A másik folyamat: *megindult a trianoni rendszer fölbomlása*. A trianoni békeparancsral megalakított két mesterséges ország, Jugoszlávia és Csehszlovákia darabokra hullott szét.

E történelmi processzus során a mindenkori magyar kormányok előtt nagyon komoly diplomáciai és katonai lehetőségek nyíltak arra nézve, hogy a trianoni rendszert és súlyos következményeit megtámadhassák, sőt, visszaállíthassák az eredeti, igazságos állapotot.

A lehetőségek a romániai Ceausescu-rendszer 1989 decemberi összeomlásával kezdődtek. A budapesti Németh-kormány ebben a kiélezett helyzetben nem az ottani magyarok érdekében lépett föl, hanem a magyar katonai hírszerzés adataival a román hadsereget segítette ennek a securitate elleni esetleges harca esetére. Amikor 1991-ben Jugoszlávia fölbomlása megkezdődött, a szerb hadsereg megtámadta a függetlenségét kikiáltó Horvátországot. A Jugoszláv Néphadseregbe tömegesen hívták be a szerbek a délvidéki magyar fiatalokat, s kiképzés nélkül a horvát harctérre vitték őket. Egy adat szerint közülük sokkal nagyobb arányban estek el, mint a magyarok szerbiai arányszáma. Ekkor a magyar kormánynak – a magyar alkotmányban kötelezően megszabottak szerint – közbe kellett volna lépnie, akár diplomáciai, akár (legvégső esetben) fegyveres erővel a végveszélybe jutott magyarok érdekében. A beavatkozás elmaradt, ez a lehetőség kihasználatlanul maradt. Hasonló volt a helyzet 1995-ben

is, amikor a Horvát Hadsereg az „Oluja” (Vihar) fedőnévű hadműveletben kiverte a szerb csapatokat a történelmi Horvátország területéről. Ekkor a menekülő szerbek a magyar délvidékre mentek, ahol sok magyart kiűlöztek a házukból. Az akkori magyar kormány, bár tudott ezekről a súlyos atrocitásokról, semmit nem tett. Az alapvető emberi jogok talán nem vonatkoznak a kisebbségi magyar népcsoportokra? A Délvidéken (Bácska, Bánság) mind a mai napig kegyetlenül bánnak a magyarokkal.

A következő lehetőség a déli végeken 1999-ben jött el, amikor az Egyesült Államok légierije bombázta Jugoszláviát. A bombázás idején a Magyar Honvédség bizonyos módon támogatta az amerikai haderőt. A légi háború után azonban elmaradt a szárazföldi hadművelet Szerbia ellen. 2000-ben tudtuk meg, mi volt ennek az oka. Az akkori magyar miniszterelnök a Magyar Nemzet című napilapban mondta el, hogy ő beszélt le az amerikai elnököt a szárazföldi támadásról, annak ellenére, hogy elő voltak készítve a amerikai csapatok. A lehetőség akkor abban állt, hogy a magyar csapatok, mondjuk békefenntartókként bemehettek volna a Délvidékre az amerikai alakulatok után. Ha csapataink a világ több mint húsz országában működnek békefenntartóként, miért nem lehetnének egyszer ott, ahol kisebbségi magyarok vannak végveszélyben?

Közben, a kilencvenes évek elején a Trianonban megalkotott (összetákolt) Csehszlovákia is fölbomlott. 1992 nyara és 1993 nyara között, amikor csehek és szlovákok fölosztották egymás között a csehszlovák hadsereg fegyverzetét, egy teljes év állt a magyar kormány rendelkezésére, amikor valamilyen módon beavatkozhatott volna a felvidéki magyarok érdekében. A Meciar vezette Szlovákiának ugyanis ekkor nem volt hadserege, tehát a magyar kormány mind diplomáciai, mind katonai téren keményebben beszélhetett volna a szlovák vezetéssel. Nem tette. Helyette a magyar kormány tehetetlen külügyminisztere elismerte Szlovákiát független államnak. Ezután Meciarék több, az ottani magyarságot súlyosan érintő törvényt hoztak (pl. a szlovák államnyelv védelméről, illetve Szlovákia új közigazgatási fölosztásáról szóló törvényeket).

Csak rövidem említem a Szovjetunió fölbomlásakor keletkezett lehetőséget. Azt, amikor a függetlenedő Ukrajna súlyos ellentétbe került Oroszországgal a Fekete-tengeri flottabázisok és az Ukrainában maradt atomfegyverek kapcsán. Ekkor Ukrajna közeledett Magyarországhoz, amiben komoly lehetőség volt a kárpátaljai magyarok helyzetének javítására. A budapesti kormány azonban alapszerződést kötött ezzel az országgal. Azóta egyes ukrán sovínisták azt gondolják, hogy mindent megtehetnek az ottani magyarok ellen.

Lehetőség volt a kisebbségi magyarok sorsának javítására az 2004 decemberi hazai népszavazás a kettős állampolgárság bevezetéséről. Ezt a lehetőséget nem a

nemzetközi politika alakította ki, mi, otthoni magyarok szabadon dönthettünk e súlyos kérdésben. A kormányfő és a két kormánypárt (MSZP, SZDSZ) elnökei azonban a média nagy nyilvánossága előtt szólították föl az ország népét, hogy szavazzanak nemmel a kisebbségi magyarok állampolgárságára. Az az igazság, hogy nem kellett nagyon biztatni az állampolgárokat: az 1948 és 2004 között kimosott agyú, nemzeti tudatától megfosztott magyarok milliói vagy el sem mentek a szavazásra, vagy elmentek s nemmel szavaztak. A nyolcmillió választópolgár közül csak jó másfél millióan adták volna meg az állampolgárságot az idegen megszállás alatt élő magyaroknak. Nos, minden nép olyan kormányt érdemel, amilyen ő maga.

Végül a legutóbbi lehetőség. Néhány hete a crna gorai nép nagy része kimondta az elszakadást Szerbiától. A koszovói albánok azonnal bejelentették, hogy ők is dönteni akarnak saját sorsukról. A magyar külügyminisztérium azonban hallgat a délvidéki magyarokról.

A kedves olvasó ezek után jogosan kérdezheti meg, hogy mit lehet tenni a trianoni állapot ellen?

Megítélésem szerint a történelem nem áll meg, lesznek még lehetőségek. S ha Budapesten lesz egyszer egy magyar érdekeket képviselő kormány, segíteni lehet majd a kisebbségi magyar népcsoportokon. A helyzet kulcsa abban áll, hogy mikor választ Magyarország népe egy jó kormányt. A Nyugaton élő magyarok tevékenysége újra fölértékelődött ebben a folyamatban, hiszen akkor lehet jó kormánya Magyarországnak, ha az otthoni népet valahonnan fölvilágosítják. Ezt pedig a nyugati és a kárpát-medencei kisebbségi magyarok tehetik meg, együtt a nemzetben gondolkodó hazaiakkal.

JUNE 4, 1920 - TREATY OF TRIANON

Trianon, Treaty of, 1920, agreement following World War I in which the Allies disposed of Hungarian territories. The internal chaos in Hungary that followed the dissolution (1918) of the Austro-Hungarian Monarchy delayed the signing of a peace treaty with the Allies of World War I (excluding the United States and Russia, who did not sign it).

The treaty, signed on June 4, 1920, at the Grand Trianon Palace at Versailles, France, reduced the size and population of Hungary by about two thirds. Romania received Transylvania, part of the adjoining plain, and part of the Banat, including Timisoara. Czechoslovakia was confirmed in possession of Slovakia and Ruthenia.

Yugoslavia (then the Kingdom of the Serbs, Croats, and Slovenes) obtained Croatia, Slavonia, and the western section of the Banat. Austria was awarded the Burgenland, but the city of Sopron and its vicinity were returned to Hungary after a plebiscite (1921).

Thus, Hungary was deprived of access to the sea and of some of its most valuable natural resources. The military establishment of the country was reduced to an army of 35,000. The Hungarian delegation signed the treaty under protest. Hungarian agitation for revision began immediately and was supported by the majority of the more than 3 million Magyars transferred to Romania, Yugoslavia, and Czechoslovakia.

Koós Károly

KIÁLTÓ SZÓ

Valahol aláírtak valamit, valahol megalkottak valamit, valahol elosztottak valamit; valahol egy nyitott ajtót becsaptak, hogy legyen az zárva örökre. Ahová a magunk erejével, ezer esztendő munkájával kapaszkodtunk, és minden lépcsőfokot a magunk izmaival és eszével láttunk, a magunk vérével öntözött irdatlan sziklába: onnan dobtak le minket. Tudjuk: miért. Régi zászlónk összetépve, fegyverünk csorba, lelkünkön bilincs.

De tudom: talpra kell állnunk mégis. De tudom: újra kell kezdenünk az izzadságos, nehéz munkát. Tudom: vágni fogjuk kemény, vad sziklába az utat, melyen egy kemény régi nép lép majd velünk és utánunk újra csak felfelé.

Halljuk, látjuk és tudjuk immár, mert valóság: a régi Magyarország nincsen többé. Nem akkor halt meg, amikor Párisban temetését rendezték, de akkor, amikor ő maga is bejelentette, hogy igenis: nem vagyok már a régi. Ez az igazság!...

Erdély, Bánság, Kőrösvidék és Máramaros magyar népe: minket kiszakítottak, kidobtak abból a műhelyből, amely a mi izzadságos munkánk segédelmével épült fel egykoron. Nem kérdezték akarjuk-e? Mi pedig mai napig nem akartuk elhinni, hogy ez megtörtént, hogy ez megtörténhetett... Megtudtuk, hogy a nap nem ott kel fel, ahol lenyugodott. Valljuk be: a mi hitünk nagyot csalódott. Valljuk be: fájt a csalódás; fájt, hogy el kell hajítanunk lelkünk hitét, merthogy nem igaz hit volt az. Erdély, Bánság, Kőrösvidék és Máramaros kétmillió magyarja, nem én mondom neked, de a megcsönkített Magyarország mondta

ki a szentenciát rólunk: nem tehetek mást, elfogadom az ítéletet, mely akaratom és hitem ellenére fejemre olvastatott, kihirdetett és végrehajtott: Én rólatok, akiket erőszakkal leszakítottak rólam, lemondok.

Ez az igazság!

Aki mást mond: hazudik az; aki mást hiszen: álmodik az; aki másban reménykedik: délibábót kerget az. Le kell vonnunk a tanulságot; szembe kell néznünk a kérlelhetetlenül rideg valósággal, és nem szabad álmítanunk magunkat.

Dolgoznunk kell, ha élni akarunk, és akarunk élni, tehát dolgozni fogunk. De csak magunkban - ezen túl - magunkért. Napnyugat felé pedig ne nézzünk többé. Attól csak nehéz a szívünk és fáj a szemünk. Ott lebukott a nap...

Vigyázzunk! A könny drága és - ne lássa azt senki idegen, ami nekünk fáj. De ezerszáz góggal tartjuk tekintetünket a mi hegyeink taréja felett, mert itt kell derengenie majd a mi hajnalunknak. A régi Magyarország nincs többé számunkra; de Erdély, Ardeal, Siebenbürgen, Transsilvânia, vagy bármi nyelven nevezte és nevezi a világ: feltámadt és van, aminthogy volt akkor is, amikor azt hittük mi magunk, mert akartuk hinni, hogy nincs és csak Magyarország van. Akkor is volt, de most is van és akárhogyan is akarja akármilyen akarat, lesz örökön örökké...

Építenünk kell! Fogunk hát építeni új, erős várakat a régi Istennek. Az Egynek, az Igazságosnak, az Erős Istennek. Aki ideküldött titkos Ázsiából egykoron minket, és akit mi idehoztunk magunkkal. Aki oltalmazott mind ez ideig és akit mi is megvédelmeztünk magunknak... Az ítélet végrehajtott: Erdély, Bánság, Kőrösvidék és Máramaros két millió magyarsága bekebelezett Romániába... Nem rekriminálunk. Nem keresünk árulókat, nem keressük a megalkuvókat, a gyávákat, a bűnösöket, avagy a bűnbakokat. Nem vigasztaljuk magunkat gyáván azzal, hogy most hibáztatunk. De viseljük sorsunkat, ahogyan az reánk méretett. Az Élet nem vár; az Élet rohan. Kiáltó szómmal ezt kiáltom! A fundamentum, amire nyugodt lelkiismerettel és bízó lélekkel építhetünk: kétmillió magyar... külön történelmi egység ezer esztendő óta, saját, külön erdélyi öntudattal, önálló kultúrával, önérzettel... Kétmillió magyarra, mint fundamentumra akarjuk felépíteni az új keretek közt nemzeti autonómiánkat, amelynek egy részét saját szabad elhatározásából ígéri nekünk Románia szentesített törvénye: a gyulafehérvári határozat, más részét megszerzi egyfelől akaratum és erőnk, másfelől Románia józan belátása...

Kiáltom a jelszót: építenünk kell, szervezkedjünk át a munkára. Kiáltom a célt: a magyarság nemzeti autonómiája... Ezt kiáltom, és hinni akarom, hogy nem leszek mégsem pusztában kiáltó szó csupán...

Kolozsvár, 1921

Szilágyi Domokos

BARTÓK AMERIKÁBAN

Milyen széles az óceán
annak, ki hazagondol —
s rossz hír számára mily rövid az út.
S százszor jajabb annak, ki már-már
gondolkodni se tud
a gondtól.
Jaj neked, hús-vér idegen! —:
szerves gép itt az ember — —
próbáld szeretni — hisz mégis az a dolgod —
nem kilóra mért szerelemmel.

Hova vetemedtél
hova vetemedtél
szívárvány havasról
szívárvány havasról
tűzre te vettéél
hamuvá vedlettél
mint jó Rádúj Péter
széme menyecskeje
románul Marinka
magyarul Margitka
ifjú Rádúj Péter
széme menyecskeje
románul Marinka
magyarul Margitka

Jaj istenem a világ
kinek szoros kinek tág
jaj de szoros a világ
csontig hatol velőt vag
hogy kitágul a világ
ha egyszer jobb időt lát.

Dolgos állat az ember,
így bírja ki magát,
lesz még célszerű is
az agyontervezett világ,
mindennek oka s célja
s valami haszna van,
a jövő alaprajza
az arc ráncaiban,
emez már föld alá nő,
amaz csillagokig — —
— Komponálni? lehet még?
de hát az ember dolgozik.

Kőrösfői lányok,
mármárosi románok,
sátron sívó arabok,
kunyhón tengő törökök:
hogyan a nóta régi

**Z
E
N
E
—
M
U
S
I
C**

s hogy mindig új: így örök —
egy nyelven szól az mind,
magyarul, románul,
s ki más értené, ha
nem Bartók tanár úr?!

„Gyöngyeiteket ne hanyjátok a disznók elé,
hogya meg ne tapossák lábaikkal, és fordulván, meg ne
szaggassanak titeket.” (Máté 7: 6)

Estélyiben-frakkban
Urak- Hölgyek, hölgyek- urak,
zongoraszónál szebb
zongorafödélen a lakk,
gyémántbolygók keringenek,
csiribirivalcer —
— pucér füleknek szól,
veszett ez a hangszer!

Kicsi ember, tudsz-e
szépeket hazudni,
szép álságot hinni?
Van-e erőd: utolsóig
minden poharat kiinni?

Kin veszed meg végül,
hogya nem alhatol?
Ten bűnöd az is, ha
megszaggattatol.

Fáj az otthon, ki megtagadott.
Fáj az otthon, a megtagadott.
Halál elől meghalásba menekül, aki él —
út-e az út, mely nincsen?
Kevés helye az életnek ott, hol túl sok a vér,
kevés helye az embereknek, hol túl sok az isten.

Akit sorsa meg akar tartani:
síriglan-reményben ég el.
Akit sorsa el akar veszteni:
megveri tehetetlenséggel.

Gond a pénz is, míg szabadságot ad,
gond a csönd is, ha nincs.
Hogya mindent megértesz, ne áltasd magad,
a lélek végül rádpirít:
hisz nem olyannak ismer, ki az alázatra is ráér
körümfeketényi szabadságért.

Mert a lélek, a lélek, a lélek
már semmiségnek örülni sem áttall -
ó, boldogság az is,
ha Mount Vernonben barátságot kötsz egy cicával.

Marinka, Margitka,
hamvasság hamvvedre,
ajkából rózsa nő,
rög tapos kezedre,
jó Rádúj Péternek
széme-szép-ményecske,
Marinka, Margitka,
hamvasság hamvvedre.

Távol a gyűlölet, a szeretet is távol —
akad-e, ki a sohatöbbéig kísér a
West Side Hospitalból?

Egy fájdalom sem mérhető mással —
megértik-e, mennyire megérte
kimondani az óriás keserűséget úgy,
hogy a legtörpébb is értse?!

Jaj istenem a világ
kinek szoros kinek tág
jaj be szoros a világ
csontig hatol velőt vág
hogy kitágul a világ
ha egyszer jobb időt lát.

Fából faragott fájdalom, kőbe kalapált
gyűlölet, allegro-barbaro-jelen, polifón
álom, ó, jövő,
rezdülj végig,
a megismeréstől a föl ismerésig,
a céltudatos hurokon!
Rezdülj végig,
a végestől a végtelenségig,
tudatos, ésszerű varázs —:

mert csak az igaz, ami végtelen,
minden véges: megalkuvás.

Tűz-víz-föld-ég
Basa Pestát megölték
fű-füst-zöld-kék
tűz-víz-föld-ég
Basa Pestát megölték
tűz-víz-föld-ég
fű-füst-zöld-kék
hívó hűség —
a természet zenévé szerveződik
figyeljetek
hangjaira

(dúdoló a mélybarna szemű —
itt csak Mr. Bartok
amerikaiak közt egy európai
felhőkarcolók közt az elemek rokona.)
Könnyel áztatott, jajszóval sulykolt idegeken
világot lépni az értelem —

aj —
múló élet múlhatatlan hangjainál
pusztuló vörösvértetekben gondolkodik a halál.

Van-e jogod elítélni
— hisz benne s belőle is élsz —
a jelent,
mert kínjában kérés-éltű fogalmakat teremt?
Aki alkot, visszafelé nem tud lépni —
s ha már kinőtt minden ruhát,
meztelenül borzong a végtelen partján,
míg fölzárkózik mögé a világ.

A gondolat végül széttör minden káprázatos formát,
— keserves út ez az egyszerűség felé.

Keserves és hosszú az út a bizonyítástól a
kinyilatkoztatásig, az okolástól az axiomatikáig, —
keserves, hosszú út, mert: élet. S az élet a bizonyíték.
Lehetnek szégyenei a logikának az axiómák: de az igazságnak
remekai.

Keserves és hosszú az út a léttől a megismerésig, a
megismeréstől a föl ismerésig.

A megismerés üdvözítő módja nem a
megfogalmazás, hanem a teremtés.

A föl ismerése a küzdelem.

Így születik a nyugalom: nyugtalanságok egyensúlya.

Semmi sincs hiába: a természet nem pazarol, s ha
pazarol is: szükségszerűen.

Nem szavaid: magadat pazaroltad — sokszor
nemcsak a konyhapénzt: a szabadságot is be kellett
osztanod, hogy holnapra is maradjon.

A beosztás kényszerű volt; magad pazarlása
szükségszerű: céltudatos.

Mindig utáltad azokat, kik bizonyos dolgokat csak
azért találnak ki, hogy ellentétei legyenek meglévőeknek.

Vigasztal-e, ha szükségszerűen pazarlod magad?

„... s a világot bármikor újraköltöm” (Lászlóffy Aladár)

Szereti a világ, ha újraköltik:

hisz objektív valósággá válik az

újraköltés is —:

így lesz a világ halhatatlan.

Mit számít a Te, az ő, az én halhatatlanságom —

egyedül küzdelmünk számít az egyetemes megmaradásért.

Értetlenül él-hal, ha ki az érzelmek dialektikájához nem ért.

Sajnálhatod a hímnős fajokat — kettős: tehát

kettőzött magányukért,

kik sose tudják fölfogni, hogy az élet, a

reménytelenül szeretett:

egymásra-utaltság — , s az egymásra-utaltság

legmagasabb fokon szervezett formája a szeretet.

Minden előre ezer halál jut — könnyezik a kő is.
A borzalom napjaiba belefárad az idő is.

Dolgos állat az ember; a cél: remény is egyben.
Így hát a félt halál sem oly kérlelhetetlen.

Éjek zuhogó titkát engeszteli a nap.
Ki messze fényekig ellát az a boldogabb.

Az a boldogabb s fájóbb. Már nem áltatja semmi.
Unokák szeme tükrén jó lesz elpihenni.

Domokos Szilágyi

BARTÓK IN AMERICA

How wide is the ocean
for him who thinks of home —
who is pained more when so painfully short is the way.
And a hundred fold the woe for him who, by and by,
can't even worry from the worry.
Woe betide you flesh and blood stranger!
Organic machine is here the man —
just try to love it — yet this is your job —
and not with love measured in kilos.

How deeply debased have you fallen
from spectrum snowcapped mountains,
from rainbow snowcapped mountains,
into the fire cast
ash of an outcast
like good Peter Radouy,
and the bride of his eye —
Marinka in Rumanian
Marika in Hungarian —
the bride of young Peter Radouy's eye
Marika in Hungarian
Marinka in Rumanian?

Oh-me-god, the world's a noose,
to some too tight, to some too loose,
unto the bone cuts its tight rope,
through milk marrow, through crunch-crushed bone,
and oh how loose gets the tether,
when bright-lit skies bring good weather!

A man is a working beast,
he can suffer himself thus,
and one day there may be a goal
in a world already planned to death.
For everything has cause and aim
and is of to some benefit;
the design of the future
is in the wrinkles of the face —
this is destined for under the ground,
that is destined for the stars.
To compose? Is that still possible?
Oh well... One still works.

The girls of Hungary's lowlands,
Rumanian Carpathians,
the tent dwellers in Arab lands
the Turks who live in huts not tents:
the ancient songs — forever new
because each of them will renew,
and no one knows this like Bartók.

„A PÉNZ NEM MINDEN, DE JÓ HA VAN”

Tapasztalatom szerint, a gazdaságilag független emberek kevesebbet aggódnak a piac és az élet ingadozásai miatt. Átfogó pénzügyi tanácsadással segíték Önnek lelki nyugalma és vagyoni biztonságá megvalósításában.

Gábor László Vaski, CFP, B.Mus.
Senior Financial Consultant
390 Brant Street Suite 600,
Burlington, ON L7R 4J4

Tel: 905-333-3335, or 1-888-467-8844 (toll free)
Fax: 905-333-3559
e-mail: gabor.vaski@investorsgroup.com
www.investorsgroup.com

- ▶ BEFEKTETÉSI TANÁCSADÁS
- ▶ NYUGDÍJBEFEKTETÉS
- ▶ ADÓTANÁCSADÁS
- ▶ JELZÁLOGKÖLCSON
- ▶ BIZTOSÍTÁS*
- ▶ KÉSZPÉNZ KEZELÉS
- ▶ HAGYATÉK,
- ▶ VÉGRENDELET TANÁCSOK
- ▶ BRÓKER SZOLGÁLTATÁSOK

TM Trademarks owned by Investors Group Inc. and licensed to affiliated corporations
* Insurance products and services distributed through I.G. Insurance Services Inc.
Insurance License sponsored by The Great-West Assurance Company
** Brokerage services offered through Investors Group Securities Inc.

“Do not toss your pearls in front of pigs so that they may not be trampled under their feet and, turning on you, they may not tear unto you.” (Matthew 7:6)

In evening clothes and tuxadoes
Ladies and gentlemen, gentlemen and ladies,
here not the pianist,
the lacquer's the aegis,
orbiting diamonds shine
waltzing chatter
- to those of bare ears
the music is clatter.

Little man, can you tell
beautiful lies,
can you believe that well,
what all belies?
Do you have strength still left
to strike a pose, alas,
can you empty, bereft,
every last glass?

To what, at last, will you charge
your own night's grim dark,
when you're who's blamed by those
who tore you apart?

The home pains, who denied you,
the home pains, whom you denied.
From death into the dying runs the one who lives –
Is the road a road that does not exist?
There is little room for life where there is too much blood,
there is too little room for men where there's too much
god.

Him whom fate wants to sustain:
will burn in hope to the grave, no less –
while those that fate disdains
bestows with helplessness.

Worry is money, while freedoms provide,
worry is stillness, when all is not still.
To understand all – yourself cannot hide:
your own soul embarrasses you at its will,
when your own self it does not recognize –
where meek submission must prevail
for freedom fit for fingernail.
For the soul, the soul, the soul –
that soul that is now so bereft,
that it can now find happiness –
befriending a cat.
(Indeed you did, you did anon –
the while you lived in Mount Vernon.)

Marinka, Margitka,
in the grave's urn,
from your lips roses bloom –
hands trampled by dirt;
bride of Peter Radouy,
light of his eye,
Marinka, Margitka
part earth and part sky.

Faraway is the hate – but also the love withal,
will you have company on your journey,
no less,
from West Side Hospital
to everlastingness?

No hurt may be measured except by its gain –
Will it be understood how truly worth was the pain
to express such great bitterness
to be understood by the smallest of pettiness?

Oh-me-god the world's a noose,
to some too tight, to some too loose,
unto the bone cuts its tight rope,
through milk marrow, through
crunch-crushed bone,
and oh how loose gets the tether
when bright-lit skies bring good
weather!

Wooden prince of pain of late,
hammer-hardened stone of hate,
allegro-barbaro-present, bring
on a polyphony of dreams!

Oh, future, resonate
from the finite to the infinite,
on the purposeful strings!

Resonate through,
from the finite to infinity,
the conscious, purposeful magic – –
For self-compromise is tragic,
no less,
and only that is true which is endless.

Fire-Water-Earth-Sky
Basha Peshta had to die
grass-smoke-green-rye
fire-water-earth-sky
Basha Peshta had to die
fire-water-earth-sky
grass-smoke-green-rye
coveted calling –
nature organizes itself into music
attend

its voices
 (humming is the deep-brown-eyed –
 here only Mr. Bartok –
 among Americans a European
 among skyscrapers a man of nature.)

Over its cry, pounded onto tear-soaked nerves, intelligence
 steps over the world –
 aye –
 by passing life's immutable sounds.
 The red corpuscles, dying, make no sound.

Do you have the right to condemn
 – for in it and from it you live –
 the present,
 that in its consternation, mayfly-like,
 short-lived concepts presents?
 But he who creates cannot step back within –
 and once he has grown out of all clothes,
 trembles naked on the unknown shores
 until the world catches up with him.

At last the thought crashes through every dazzling
 form – a bitter road is this toward simplicity.

Bitter and long is the road from proof to revelation,
 from reasoning to the forming of axioms, — bitter and
 long is the road: for it is life. And life is proof. The axioms
 may bring shame to logic: but be the masterpieces of truth.

Bitter and long is the road from existence to
 knowledge, from knowledge to recognition.

The blissful method of acquiring knowledge is not
 description but creation;
 and that of recognition is struggle.

Thus tranquillity is born out of a balance of
 restlessness.

Nothing is for naught: nature does not waste, and
 even if it does: it is of necessity.

Not your words – only yourself you have wasted –
 often not only the kitchen budget, but freedom itself has
 to be proportioned – so that some of it is left for tomorrow.

The budgeting has been imposed; the wasting of
 self is of necessity: an act of resolution.

You always loathed those who have invented certain
 things only to create an opposite to that which already
 existed.

Does it give you solace if you waste yourself of
 necessity?

“...and the world I recreate at will at any time”
 (Aladár Lászlóffy)

The world loves to be recreated: for the recreation

itself
 becomes objective reality:
 thus the world becomes everlasting.
 Matters not the I, the you, the he,
 my eternal life – only our struggle
 matters for universal survival.

Uncomprehendingly lives and dies the one,
 who does not understand the dialectics of emotion.
 You can pity the androgynous species:
 double the function – double the loneliness.
 They can never understand that life,
 the hopelessly loved, is:
 interdependence, and that the highest form of
 organization forms love.

For every living creature
 shares a thousand deaths –
 the stone also cries.
 Of the dreary days of horror
 time itself tires.

Man is a working beast;
 his goal is at once hope, and so
 even the much feared death is not so
 fearsome.

Nights' raining down secrets
 are appeased by the sun.
 He who sees the far light is the
 happy one.

He without false hopes is contented
 yet pained,
 to be mirrored in a grandchild's eyes
 is to be redeemed.

Translated by Frank Veszely

the coffee mill

Magyar és Európai ételek

A legfinomabb bécsi szelet és gulyásleves
 Borjú paprikás galuskával
 Nagy saláta és szendvics választék
 Likőr engedéllyel rendelkezünk

43 éve állunk vendégeink rendelkezésére!!!

Minden nap nyitva délelőtt 10-től este 11-ig
 pénteken és szombaton este 12-ig

99 Yorkville Ave., Toronto, Ontario
416-920-2108

Élőzene péntek, szombat és vasárnap este

BARTÓK BÉLA - 1881-1945

Az első hazai siker emlékére készült fénykép, 1903.

“A világhír kezdete.¹

... Budapesten bemutatták a Kossuth-szimfóniát...

A budapesti Filharmonikusok hangversenyén Kerner István vezényelte a művet, de nem minden komplikáció nélkül.

A zenekar tagjai között igen sok volt az osztrák muzikus. Kerner sem tudott magyarul. A Kossuth-szimfónia egyik tétele az osztrák himnuszt, a „Gott erhalte”-t - céljának megfelelően - torzított formában szólaltatja meg. A zenekari próbán ennél a résznél egy kürtös meg egy klarinétos fogta magát, és se szó, se beszéd, kivonult a teremből. A két császárhű kebelben csak úgy dült a sértődöttség. Nem is voltak hajlandóak visszatérni. Kitért a botrány, több zenész követte a sértődötteket. A próba félbeszakadt. Kerner igyekezett a zenészeket jobb belátásra bírni. Megmagyarázta nekik, hogy Csajkovszkij 1812 című művében ugyanígy gúnyolja ki a Marseillaise-t, de azért a franciák mégsem sértődtek meg, a mű sikert aratott Párizsban, állandó műsorszáma a franciaországi zenekari hangversenyeknek.

De hiszen beszélhetett. A zenészek hallani sem akartak a „felségsértő” Bartókról, inkább elmentek sörözni.

Kerner kénytelen volt megkérni Bartókot, hagyja el a „Gott erhalte”-részletet, mert veszélyben az előadás.

Bartók tünődve nézett maga elé.

- Ha valahol kitér a „Gott erhalte”-botrány, nagy a felháborodás. Ebből a magyarságnak semmi haszna - mondta szomorúan.

- No, ugye? - kapacitálta Kerner. - Azt a részt ki

kell hagyni.

- Nem hagyom ki.

És igaza volt. Az osztrák zenészek néhány korszó sör után visszatértek, a legjobb kedélyben elfoglalták helyüket, s szépen végigjátszották az eltorzított osztrák himnuszt. A felségsértő szerző meg volt velük elégedve, mert jól játszottak. A botrány elcsitult.

De mi lesz este a hangversenyen?

A hangverseny éppenséggel nem botránnyal, hanem eget verő, fergeteges sikerrel végződött.

Midőn a karmester oldalán zsinóros magyar ruhában megjelent az ifjú szerző, a közönség már szinte örvöngött.

A zenészek is tapsoltak. Legjobban az a kürtös és klarinétos, kik a próbát otthagyták. Felségsértés ide, felségsértés oda, ez az ördögös Fratz tehetséges. Úgy hangszerez, wie der liebe Herrgott im Himmel.

Előadás után mély meghajlással köszöntötték a szerzőt, aki szelíd, kisfiús mosolyával félénken köszönt nekik vissza.

És a Zenevilágban megjelent Kacsóh Pongrác kritikája. Megírta benne, hogy Bartók Béla nagyszabású, elsőrangú tehetség, fényes zenei zseni, ő, Kacsóh, már régen megjövendölte ezt a Zenevilágban, s most az egész sajtó, íme, igazolja őt, aki most boldog, büszke és megelégedett. Mert ez a kolosszális tehetségű és imponáló tudású ifjú ember Liszt Ferenc szimfonikus talentumának egyenes örököse, az első tiszta magyar szimfonikus.”

¹Székely Júlia: Elindultam szép hazámból. Móra Ferenc Könyvkiadó, 1971. 85. o.

BÉLA BARTÓK AND HIS ILLNESSES¹

by Nándor Dreisziger

Béla Bartók — concert pianist, ethnomusicologist, composer of modern music, and a patriotic but tolerant Hungarian citizen — was born 125 years ago this year. He is easily the best known and most respected Hungarian of the twentieth century. Musicologists today consider him one of the fathers of modern music. We often wonder how much more he could have accomplished had he been a healthier man and had he lived longer.

During his lifetime Bartók struggled against many “demons”. In his art he fought a battle against the excesses of romantic music. In public affairs he strove to promote tolerance and peace among nations and nationalities. Though an ardent Hungarian nationalist in his youth, as an adult he rejected political extremism and refused to be associated with the followers of both leftist and rightist ideologies. He was always ready to champion the interests of Hungary’s peasant masses, regardless of their religious or ethnic affiliation.

It is not well known that throughout most of his life Bartók had another personal struggle to wage, the struggle against ill-health. It was this struggle that he lost prematurely, before his 65th birthday, only a few years after his arrival in the United States.

Bartók’s childhood was full of difficulties. His father died when he was only seven. For the next six years his mother moved from one provincial town to the next in search of a stable employment and suitable educational environment for the young Béla and his sister Elza. What was worse, Béla was often ill and was sometimes kept in isolation from other children. In 1894 the family managed to settle in Pozsony (today’s Bratislava, Slovakia) where Béla could concentrate on his musical education. He would soon be the organist of his school, and he produced one composition after another. Had it not been for his persistent health problems, he would have no doubt produced even more. As a young adult he continued his studies at the Budapest Academy of Music while during the summers he toured Hungary’s countryside collecting authentic peasant folk-songs.

The First World War brought many changes in Bartók’s life just as it did in those of his compatriots. He did not serve in his country’s wartime military: because of his frail health, he was found unfit for military service. He tried to continue his collecting of folk-songs in the northern and eastern mountainous regions of his country, but military developments during the war made visits to these regions dangerous.

With the war’s end came further stress for Bartók. At the time he lived outside of Budapest in the village of Rákoskeresztúr where by 1918 food and coal had become scarce. During the Spanish influenza pandemic late that year Bartók became ill but managed to recover.

The interwar years were also stressful for Bartók. In Hungary the war was followed by two revolutions (one by liberals and social democrats, the other by radical socialists and communists), foreign occupation, and virtual civil war. At the end of the communists’ rule, Bartók’s fellow ethnomusicologist and friend Zoltán Kodály was prosecuted for alleged collaboration with the communists. Although the charges were dropped, Bartók no doubt had many sleepless nights at the time, not the least because he could fear being charged with the same “crime”— they had both served on the Music Academy’s board of directors during Hungary’s post-war revolutions.

Although Bartók was not persecuted by Hungary’s new conservative regime, he was accused in many quarters of not being a good enough patriot and for not producing traditional, patriotic music. His compositions were deemed too “modern” and not in keeping with his country’s nationalistic spirit. It is not surprising under the circumstances that for some time Bartók contemplated emigrating from Hungary.

The unpleasant atmosphere of the early interwar years gradually dissipated and Bartók accepted the routine of life in the truncated and impoverished Hungary of the times. He taught piano at the Academy, went on concert tours, and composed. His real desire was of course to concentrate entirely on his ethnomusicological work and composing.

The spread of Nazi German influence in Central Europe in the second half of the 1930s caused new concerns for Bartók. He was distressed by the dismissal of several of his Jewish fellow musicians from German (and, after 1938, Austrian) institutions of music. He was also shocked when Hungary began implementing anti-Semitic legislation aimed at the reduction of Jewish influence in cultural and economic life. And, after the outbreak of war in September of 1939, he began fearing the spread of the conflict to Hungary. He had a good reason to fear the spread of the war to his country. His son Péter, from his second marriage, was about to reach military age. Should the war come to Hungary, Péter would no doubt be drafted and would probably end up fighting on the front.

Under these circumstances Bartók and his wife began considering leaving Hungary, at least for the duration of the war, and hoping that Péter could join them in their temporary exile. Bartók’s situation was made easier by the fact that his mother had died and he didn’t have to worry about leaving an elderly parent behind.

The opportunity to leave Hungary came in the late summer of 1940 when Bartók got an offer from Columbia University Press of New York to do work for two years in the field of ethnomusicology. He was offered a yearly stipend of \$3,000 a substantial sum in those days. Bartók decided to accept the offer, and he and his wife left for the United States. They arrived in New York City in October of 1940.

After settling in America, Bartók's time and energies were devoted to working for his employer. He also continued his work on the Romanian and Turkish folk-songs he had collected many years earlier. In addition, he and his wife went on concert tours. He also gave private lessons in piano or composition.

The Bartóks' life in America was full of irritations. The first apartment they rented turned out to be very noisy and they had to move to a quieter part of the city. The concerts they gave, especially the two-piano performances, met less than enthusiastic reception. There were increasing health problems also. Bartók had had occasional pain in his shoulder already before his departure from Europe but such episodes became more frequent in America. It may have been bursitis or it was the first symptom of the disease that would increasingly plague him and which was eventually diagnosed to be leukaemia.

A further irritant during much of the first two years of the Bartóks' stay in America was the fact that getting a visa for their son Péter proved to be more time-consuming than expected. Eventually they succeeded and Péter joined them in America. There were also Bartók's own battles with American immigration officials. Because he had to apply for an extension of his visa every year, he had to leave the United States annually and return with the permission of the immigration authorities a day later. This is how Bartók ended up visiting Montreal once a year. His financial concerns, his difficulties of adjusting to life in a new country, and his battles with American bureaucracy more than once prompted Bartók to contemplate returning to his homeland. But returning to Hungary became unthinkable when that country became involved in the war in 1941 and soon a state of war ensued between it and the United States.

By 1943 Bartók's health and personal situation had further deteriorated. His employment with Columbia University Press came to an end. Invitations for concert tours became fewer and fewer. In any case, he was often unable to accept these as his bouts with what he took to be bursitis became more frequent. There also came episodes of excessive fatigue and low-grade fever.

In May 1943 Bartók received a commission from the Russian-American conductor Serge Koussevitzky to compose a major orchestral piece. The result was his

famous *Concerto for Orchestra*, which premiered in Boston in December of 1944. By this time he had also produced his Sonata for Solo Violin.

Throughout 1944 Bartók's health continued to deteriorate. The cost of his treatment was covered by the American Society of Composers, Authors and Publishers, since Bartók's income was insufficient to pay for his expenses. Now the symptoms pointed clearly toward leukaemia even though some doctors continued to believe that he had tuberculosis. Nevertheless, through blood transfusions and drug therapy the illness was kept under control for more than a year. He also received penicillin injections — he was one of the first civilians in American history to have had such treatment.

Bartók spent the last three summers of his life at a cottage on Lake Saranac in New York State. Here, away from the distractions of city life, he would spend much of his time composing. Among his last compositions were his Third Piano Concerto and his Viola Concerto. The latter was completed by an acquaintance of Bartók after his death in September of 1945. Musicologists agree that the best of Bartók's compositions were created during the last three years of his life. We wonder what else he might have bequeathed to the world of music had he lived a few more years.

Pannonia Books

www.pannonia.ca

Tel: (416) 966-5156
 Fax: (416) 966-5445
 E-mail: info@pannonia.ca

Kate Karacsony
owner

N	E
St. Clair Ave. West	Bathurst St.
W	E
	
14 Helena Ave. Parkolás az utcában Parking on Helena Ave.	
S	

14 Helena Avenue
Toronto, ON M6G 2H2

AKI VERSEKET CIPEL LÉLEKTŐL LÉLEKIG - DINNYÉS JÓZSEF TORONTÓI ELŐADÁSSOROZATA

Szondi két apródjának XXI. századi utódeként pengeti hangszerét és mondja a magáét, akárhova kanyarodik az útja. Mintha nem is érdekelné Dinnyés Józsefet egyéb, mint a szó, a szárnyaló, a bíborba vagy a gyászba öltözött, a végtelen időben költészetté nemesült édes anyai szó. Nemzetmentő szerepet vállalt magára, aki nem tud és nem is akar elmenni orra buktatott emlékeink, szellemi és tárgyi értékeink mellett. Lehajol hozzájuk, leporolja azokat és beteszi tarsolyába. Onnan pedig mindenkinek szétosztogatja.

Kanadai útján Torontóba is hozott ezekből a kincsekből. Neve, hangja ismerősen cseng az ontariói magyarok fülében, hiszen már jó ideje irodalmi rovatot vezet a Torontói Magyar Rádióban a főszerkesztő, Bede Fazekas Zsolt felkérésére. A személyes találkozás azonban, tudjuk, más, meggyőzőbb és élményszerűbb, mint az éterben szétáradó hang. Éppen ezért is vártuk, várták sokan márciusi nemzeti ünnepünk előestéjén.

Megkérdeshetők, hogy milyen elgondolásokkal, tervekkel indultál el Budapestről a "tengeren-túlra?"

Dinnyés József: Három dologért jöttem Torontóba: hogy énekelhesek az itteni reformátusoknak, hogy a március 15-i ünnepségen szerepeljek és hogy felkutassam Fáy Ferenc jogutódait új, Fáy-CD-ém bemutatása kapcsán.

Az első kettőt sikerrel teljesítettem. A torontói Első Magyar Református Egyház szép Károli Gáspár termében nagyszámú közönség előtt megtartottam dalban elmondott történelmi leckémet és énekeltem zsoltáiraimból, balladáimból is, amelyeket a hallgatók szeretettel fogadtak. Itt ismételtén megéreztem, hogy az embereknek szükségük van az énekre, a versre.

Március 15-ét neves személyiségek jelenlétében ünnepelte a torontói közönség. Az ünnepi szónok Cselényi László, a Duna TV elnöke volt, aki beszédében a pillanatnyilag egyik legégetőbb nemzeti kérdésre helyezte a hangsúlyt, és pedig Erdély autonómiájára. Az ünnepi

hangulatot viszont igazából a Dinnyés-számok teremtették meg. A Március örökködike című CD anyagára épített irodalmi műsor eltért az itt szokásos repertoártól, kitágította az irodalmi horizontokat, mert nemcsak a mindenki által ismert Petőfi-, legjobb esetben Ady-versek megzenésített változatait hallhatták, hanem a későbbi korok legszebb és legjobb verseit is. „A mosti Március” köszöntésére többek között olyan költőket szólított meg – hadd idézzük: „Hozz egy szál virágot” -, mint Döbrentei Kornél, Király László, Kartal Zsuzsa, Utassy József, Vári Fábrián László. Hogyan jött létre ez az összeállítás?

D.J.: Egy elhatározás eredményeként. 1970 márciusában eldöntöttem, hogy minden évben írok egy dalt Március idusára. A Kossuth-nóta dallamát alkalmasnak éreztem Király László *Tábla* c. költeményének az eléneklésére, viszont a Nemzeti dalhoz Kuti Sándor dallamára volt szükségem. A többi versre magam komponáltam a dallamot.

Kiegészítésként említem, hogy a Március örökködike c. műsoromat bemutattam a torontói „Arany János Hétvégi Magyar Iskola” kisdiákjainak és a szülőknek is a hivatalos ünnepséget követő hétvégén, és szerepeltem ezzel az összeállítással az ontariói Hamiltonban és Londonban is. A közönséggel való találkozás mindenütt nagy örömet szerzett.

Miért éppen Fáy Ferenc költészet szerepelt e nagy kiszállás harmadik célkitűzéseként?

D. J.: Fáy Ferenc versei még nem érkeztek haza. A péceli születésű költő az emigrációban vált érett költővé. A torontói nagy hármának volt az egyike Tűz Tamás és Faludi György mellett. Egy időben ők hárman jelentették a magyar költészetet Kanadában. A CD mellett otthon kiadásra vár az első Fáy-kötet, amelynek a megjelentetéséhez szükségünk lenne a jogörökösök beleegyezésébe. Sajnos, úgy néz ki, hogy Fáy Ferenc nemcsak nem érkezett még haza, hanem itt sem nyerte el még a költészetét megillető megbecsülést. A költő „Iszonytató magánya” még tart. Legalábbis a jogörökösői részéről.

A közönség szereti természetes, modorosság mentes előadói stílusodat. Mindenki úgy érzi, hogy csak hozzá énekelsz, csak hozzá intézed a dalaidat. Van valami sajátos abban, ahogy megérinted a hallgatók szívét, mint egy profán prédikátor. Mi ennek a titka?

D.J.: Azt hiszem, hogy ez a sajátságos, dinnyés akcentusomnak köszönhető. Szegedi születésű vagyok, ízig-vérig szegedi. Az őző nyelvjárás lekopott lassan rólam, de ha felidegesítenek, akkor azonnal átváltok. Nemrég előkerült egy vízivárosi felvétel, amin sok vers van már, de amelyiken nagyon szegedies nyelvjárásban beszélek és énekelek. Hallani a szalagon, hogy a pesti közönség soraiból kérdezik, 'mit mond?', aztán utána a vélemény, hogy 'hülye paraszt'. Akkortájt határoztam el, hogy ettől a vidékies kiejtéstől megszabadulok, de azzal a beszédgyakorlattal,

beszédtechnikával, amit a színészeknek tanítanak, nem sikerült semmire se mennem, nem találtam megfelelőnek a magam stílusához.

Debrecenbe nagyon sokat jártam, mivel ott voltam a tanítóképzőben népművelő-könyvtárszakos hallgató. Akkoriban én vittem ki a társaimat népművelési gyakorlatra, vidéken az én estjeim voltak a népművelési gyakorlatok. azt tanulták meg, hogyan kell egy ilyesmit megszervezni, én mint tárgy voltam számukra. Akkor a debreceni tájszólást alaposan megtanultam, tudtam utánozni, és a két tájszólás találkozásából – a nyitott és a zárt e, ö, u magánhangzóim megnyúltak vagy átváltak az alföldi, bihari-hajdúsági dialektus nyomására - kialakult egy sajtáságos, a már említett dinnyés akcentus.

Szándékos volt ez az átalakulás vagy észrevétlenül, a körülmények hatására ment végbe ez a folyamat?

D. J.: Ezt én nem tudtam, hogy ezt így kell magyarázni. Egyszer azonban, amikor engem is meghívtak énekelni a szép magyar beszédről, a szép magyar nyelvről iskolásoknak szóló rendezvényre, Deme professzor megkérdezte, hogy honnan vagyok. Azért volt erre kíváncsi, mert sem egyik, sem a másik nyelvjárás hatása nem túltengő nálam, mondta, de mindkettő érezhető a hangsúlyomban. Akkor meséltem el neki átalakulásom történetét.

Azóta viszont minden tájegység anyanyelvét tudatosan igyekszem elsajátítani a céllal, hogy az odavalósi költők anyanyelvét megtanuljam. Így könnyebben tudok megzenésíteni egy Berzsenyi-, Csokonai- és Bella István-verset, vagy Buda Ferencét. Ez utóbbi debreceni, Amikor Veress Miklós költeményeire került a sor, nehezen tudtam megbirkózni vele, hogy aztán kiderüljön, hogy ő pedig barcsi költő, Mura-vidéki. Sikerült a szerzők anyanyelvét megtanulnom, és a költők csodálkoznak a legjobban, hogy mennyire a nyelvükön beszélek, illetőleg mennyire jól értem-érezem őket. Szepesi Attila nagyon hegyesen beszél, és hosszúak a magánhangzós rímei, tehát valahol a mássalhangzók döntik el a szóképet a szóvégeken vagy a központozásnál, és róla végül megtudtam, hogy ungvári. Amikor erre fény derült, azonnal meg tudtam a verseit zenésíteni. Ehhez még hozzáadódik az is, hogy ahogy jártam-járom az országot, kiderült, hogy az egyik tájegység templomaiban a zoltárkincsünknek ezt vagy azt a nyolc-tíz zoltárát kedvelik, viszont a következő vidék szívesebben énekel másik hatot-nyolcat. Természetesen vannak közös, általánosan kedvelt zoltárok is, pl. a 42. vagy a 25. De vannak olyanok, amiket csak itt és csak ott, és máshol nem. Zoltárkutatóm során elemeztem ezeknek a sajtáságos csoportosításoknak a nyelvét, és rájöttem, hogy Szenczi Molnár Albert tudatosan használhatott bizonyos tájnyelveket. Ő beszélt ő-ző nyelvjárásban, mert az ő molnár, malomépítő ács ősei

Szegeden építették a vízimalmokat. Török nyomásra menekültek föl Szegedről Jókai vidékére, Szenc környékére, Pozsony melletti Duna oldalvizeinek az egyikére. Tehát ő az ő-ző nyelvjárás családilag beszélte, majd odakerült a Csalló-közre, ahol van a nagyon szép e betűző nyelvjárás, majd ezután a Palóc-vidék túlsó oldalára, Gömör túlsó oldalára került fiatal korában, de Debrecenben is tanult, és az erdélyi nyelvjárás is ismerte. A Dunántúli nyelvjárás a diáktársaitól tanulta meg, akiket a pápai esperesség küldött tanulni, és akikkel együtt lakott. Amikor megtudtam, hogy a zoltárnyelvbe elrejtette az egyes vidékek nyelvjárás szavait, akkor értettem meg, hogy azokat a zoltárokat szeretik az egyes tájegységeken, amelyek őrzik az ő jellegzetességüket, amelyek az ő anyanyelvükön otthonosabb, mert Isten ígéje egyformán ott van mindegyik zoltárban, és az egyéni dicsérek közül bármelyiket választhatják, mert választék van. A tájnyelv és a zoltár így került közelebb. Ennek tudatában érthető tehát, hogy melyik vidékre milyen zoltárt kell vinnem a műsoromban, tudom, mit szeretnének hallani. Ez érvényes a költőkre is, akik beleszülettek egy tájba, nem kerülhetik el annak a hatását.

Művészi hitvallásod?

D. J.: Költők között zenész, zenészek között költő vagyok. Népem egyharmada szülőföldjétől megfosztottan, más népek fennhatósága alatt él. Önmagam veszténem el, ha a világizlést képviselném és elfutnék nemzeti hagyományaim elől. A Balkán zenei stílusa nem szolgálja, az angolszász muzsika prozódiaja megtöri nyelvünk ritmusát. Az utóbbi 300 évben a német zene, értékeivel együtt, elvetette, átigazította még népdalainkat is. A liturgikus egyházi latin zene, Istennek köszönhetően, csak a költészetre hatott, az ősi zenét meghagyta a népnek. Megmaradni magyarnak, hogy felismerjen az erre járó kíváncsi kultúrember, többszörös energiát igényel. Múltunkat átírták és tönkretették. Jövőnk a környező népek elpusztításra ítélték. Megmaradnunk Európában csak következetes munkával lehetséges. Önmagunkat kell felmutatnunk az idő szentháromságának jegyében. Múlt - Jelen - Jövő - ezért élek és dolgozom. Gondolkodom költőként a zenészek között és írok zenét a költők között.

Lejegyezte Dancs Rózsa

Errata:

**Kalejdoszkóp - Kaleidoscope, March-April, 2006:
Page 4, Second column, Title: For „With His Stripes We Are Beated” – substitute „With His Stripes We Are Healed”**

ÖRÖK TITKOK KÜLDÖNCE, MÉCS LÁSZLÓ
(Hernádszentistván, 1895 – Pannonhalma, 1978)

Vannak jeles alkotók, akikről a vasfüggönnyel sötétített világban nem hallottunk, vagy ha igen, alig valamit.

Mécs László (családneve szerint Martoncsik) költő, premontrei rendi kanonok és lapszerkesztő is csupán sejtelem volt számomra, versei csak az emigrációban kerültek a kezembe. Egyike-másika ma is időszerű, összességében pedig egész költészete az egyetemes magyar irodalomnak értékes gyöngyszeme.

Mécs Középiskolai tanulmányait Kassán végezte, majd a Pázmány Péter Tudományegyetemen tanult mint magyar-latin szakos hallgató. 1914-ben kérte felvételét a premontrei rendbe. 1916 őszén már mint rendjének tanárjelöltje folytatta tanulmányait. 1918-ban szentelték pappá Jászóvárott. Első verses kötetét 1923-ban adta ki *Hajnali harangszó* címmel. 1930-ban Királyhelmecekre kerül plébánosnak, közben egyre-másra jelenteti meg köteteit. 1938-ban francia nyelvű kötete is megjelent. Ez alkalommal ismét Franciaországba utazott, ahol alkalma volt megismerkedni Paul Valéryvel, aki 1944-ben előszót írt a második francia nyelvű verses kötetéhez. 1941-ben megjelentek összegyűjtött versei, a következő év elején lapjában, a *Vigiliában* – melynek főszerkesztője volt -, közölte az *Imádság a nagy Lunatikusért* című Hitler-ellenes versét, ami miatt büntető eljárás indult ellene. (A per végül ítélet nélkül végződött.) 1944 őszén elhagyta Királyhelmeceket. 1945 után barátainál, rokonainál, Csornán és Pannonhalmán élt.

1953-ban „többszörös röpiratok terjesztése” (ezek a saját kéziratos, ajándékba adott versei voltak) vádjával 10 évi börtönbüntetésre ítélték. 1956. szeptemberében szabadult, 1957. januárjától újra lelkipásztori tevékenységet folytatott. 1958 tavaszától rendszeresen prédikált az óbudai plébániatemplomban. Két angol nyelvű válogatás után 1968-ban Torontóban kétnyelvű kötete jelent meg a Weller Publishing gondozásában, 1971-ben pedig az Ecclesia kiadásában Rónay György bevezető tanulmányával jelent meg verseskönyve. Kevéssel halála előtt, 1978-ban Pannonhalmán ünnepelte pappá szentelésének 60. évfordulóját.

Néhány szemelvénnel szeretnék illusztrálni, hogyan látta Paul Valéry francia költő, a Francia Akadémia tagja és verseinek egyik angol tolmácsolója, Watson Kirkconnell Mécsset mint embert és költőt.

“Mécs László ... a Szó dicsfényében élt és annak szentelte magát. A legelragadóbb és a legnemesebb jelenség volt. Nemes és megnyerő arcán tükröződött a vágy, hogy meg akar érteni és értetni, amivel azonnal meggyőzi mindazokat, akik szellemi gyónásra képesek. Hangja meleg volt, a leggazdagabb árnyalatok kifejezésére képes és

mélységes. Az én hangom fakó és elég gyenge: az volt a benyomásom, hogy papírpénzt cserélek ki az ő aranyával...

Magyarország, sokkal inkább mint Franciaország, megmaradt a friss érzelmek ösztönös világában: van még népzeneje és népköltészete, zene és költészet, amely még valójában zene és költészet, és hitelesen népi, és amelyeket még nem silányított el az üresség és aljasság, amely megfertőzi a modern nagyvárosok zavaros tömegeit, és amelyeket még nem devalvált egy féltékeny elit zárkózott kultúrája a maga lenézésével. A romanticizmus, amely itt Franciaországban nem volt más, mint szándékos és mesterséges bevezetése egy „irányzatos” divatnak, azzal a szándékkal, hogy megdöbbenjen és kihívja a közvéleményt irodalmi manifesztumaival és zajos előadásával, ez a romanticizmus a magyaroknál tősgyökeres és eredeti volt, a nemzeti jellemnek egészen természetes terméke. Egyébként, hazájának izzó szeretete költői alkotásának egyik legerősebb gyökere, amelyet teljesen áthat a tett szándéka, amely néha úgy tűnik fel, mintha szinte politikai cselekvéssel párosulna...

Minden költő végzeté, hogy beleszületik egyetlen nyelvbe. Szava csak egy meghatározott körzetben visszhangzik, amelybe nem léphet be minden ember. Nem elég, hogy fülünkkel hallhatjuk. Az a lehetőség, hogy meghallják, izleljék, csodálják, hogy megindítson vagy elbűvöljön, határokhoz kötött, amelyeken túl, bármilyen nagy is, csak név szerint létezik, ha egyáltalában él... Az egyik szerző nem számíthat másra, mint hogy egy millió ember megérti. A másik, kétszázszor annyi emberre lehet hatással. Valamilyen egyenlőtlenség származik abból, hogy itt vagy ott született, ami által ennek egy kis tartomány lett osztályrésze, amannak egy óriási birodalom, amely átadja örökségét és hagyományait. És ezen felül a magyar egyike azoknak a nyelveknek, amelyek nagyon különböznek a szomszédban beszélt nyelvektől is. Nem testvérek, még csak nem is unokatestvérek laknak a szomszédságában, akik több ember részére tennék hozzáférhetővé. Ez a magyar nyelv esete.”, olvassuk Paul Valéry bevezetőjében, amelyet a francia kötethez írt.

COLUMBUS TRAVEL

BÁRHOVÁ - BÁRMIKOR - BÁRMELYIK repülővel
MINDEN ár mindig a LEGOLCSÓBBI!

311 Sheppard Ave. East
Willowdale, Ont. M2N 3B3
Telefon: 416-224-5800
Fax: 416-224-5459
Toll free: 1-866-853-9304

1262 Hurontario Street,
Mississauga, Ont. L5G 3H3
Telefon: 905-271-1271
Fax: 905-271-7255
Toll free: 1-800-390-5292

“Hazafias költészete hírnevét korán biztosította”, elemzi Mécs életművét angol nyelvű fordítója, Watson Kirkconnell. “Rövid néhány év alatt elismert költői szószólója lett a csehszlovákiai magyarságnak, ugyanúgy, mint „Végyári” (Reményik Sándor) az elvesztett erdélyi magyarság hangjává vált. Mécs László idegen uralom alá került, amely iránt nem mutatott tiszteletlenséget, a magyar nyelv azonban lírájában olyan erővel szólalt meg, hogy az képes volt a száműzött közösségben a bátorságot és lelkeséget elevenen tartani.

Egyszerű családból származott és sohase felejtette el azokat az áldozatokat, amelyekkel atyja és anyja öt gyermekét nevelte és taníttatta. Atyja halálakor érzett fájdalmát „Napfogyatkozás” című verse tükrözi, míg anyja iránt táplált szeretetét „Egy asszony dicsérete” és „A királyfi három bánata” című versei mutatják. Sohase hiányzik belőle a gyengédség gyermekek és az ifjúság, sem a mély tisztelet az egyszerű szegények szívjósága iránt.

Költői nagysága nem maradt kihívás nélkül. Budapest igényes és modern költői iskolái könnyed közepszerűséggel igyekeztek őt elintézni. Igaz, írt közepszerű verseket is. Számos költeménye azonban azt vallja, hogy korának igazán kiváló magyar költői közé tartozik... Költészete szélesre tárja a napos mezőkre és kertekre, valamint az isteni világmindenség fényvel áradó térségeire néző ablakokat...”

ABOUT LÁSZLÓ MÉCS (1895 - 1978)

“As soon as I came into the presence of Mécs, I felt the vibrant exuberance of a being who was devoted to the glory of the Word. He appeared to me to be the most attractive and generous kind of person. This passion to be understood and to understand that shine on his noble and charming face immediately conquers all who are capable of spiritual communion. His voice was warm, rich in timbre, nuance, and very deep. My voice was hollow and rather weak. I had the impression of exchanging paper money for gold.

Hungary remains nearer than France to the spontaneity of the emotions: she still has a folk music and folk poetry, music and poetry which are really music and poetry and are authentic folk music and have not been debased by the inane and baseness which infect the confused masses in the great modern cities, nor cheapened by the scorn of an elite, jealous of its aloof culture. Romanticism, which was nothing here in France but an introduction, deliberate and artificial, a launching of a fashion with the intent of shocking and defying opinion, by some obvious literary and tumultuous performances, is in Hungary, in its native and original state, an entirely natural product of the national temperament: László Mécs seems to me to embody this temperament. Besides, the fervent love of his country is one of the most potent sources of his poetic creation, all inspired by a will to do which sometimes tends to appear to be confounded with political action...

Every poet has the misfortune to be a man of only one language. His voice is heard only in a limited area to which not everyone has access. It does not suffice to have ears to hear. His chances to be heard, enjoyed, admired, to move or to charm, are limited by frontiers beyond which, however great he may be, he is hardly known except by name. One author may not have a hold on more than one million persons. Another may be understood by two hundred times more. One kind of inequity results therefore where one is born, here or there; to the one is assigned a province, to the other an immense empire with heritage and lineage allotted to it. And further, there are languages very different from all those spoken in neighboring countries. They have neither sisters nor cousins around them who could make them more accessible to more people. Such is the case of the Hungarian language.” *Paul Valéry*

“He soon achieved fame through his patriotic verse, in a few short years he became the acknowledged poetic spokesman of Magyars in Czechoslovakia even as “Végyári” (Sándor Reményik) became the voice of the lost Magyars in Transylvania. He did not, indeed, show disrespect for the alien government under which he found himself, but he made lyric use of the Magyar tongue with such power as to keep alive the courage and enthusiasm of the exiled community.

He came from a humble home and never forgot the sacrifices by which his father and mother had reared and educated their five children. He never loses his tenderness for children and for youth, and his deep respect for the goodness of heart of the humble poor...

His poetry opens wide windows on sunny fields and gardens and the light-filled spaces of God’s universe.”

Watson Kirkconnell

Mécs László

**VADÓCBA RÓZSÁT OLTOK, HOGY SZEBB
LEGYEN A FÖLD!**

Május. Rózsálló reggel. Remény, ígéret, harmat.
A szélbe füttyörésem a hajnalos vigalmat.
Kószálni jött ma kedvem: apostolok lovára
kapok s vaktában érek egy messzi kis tanyára.

A kakas még az ölben pitymallatot rikongat,
az égbe fűrt pacsirta fittyet hány éji gondnak,
dalától messze rebben bimbóról bánat, szender.
A ház előtti kertben a kis padkán egy ember.

Apokaliptikus, vad formája és nézése:
a félszemére vak és helyén gödör van vésve,
haja nyiratlan, félősz, bozontos, mint szakálla,
bakancsa és kabátja dróttal van összezárva.

A reggelt ráköszöntöm, mert testvér-mód kíváncsi
vagyok sorsára s kérdelem: Mi jót csináljat bácsi?
Zord, bömbölő beszéde minden zugot betölt:
„Vadócba rózsát oltok, hogy szebb legyen a föld!”

Nagy kert. S amerre nézek, száz rózsza rózsza hátán,
ráfutva fára, falra, ribizkén ül, salátán,
vad összevisszaságban befonva minden ösvény
s bimbó bomol belőlük özönnel, egy se fősvény.

Közöttük ül, szemezget e félszent, félig örült
s beszélni kezd, lemetszve egy vadhajtást a törül:
„... Az Élet mosolyogva száguldott hajnal-hintón,
harmatja, csókja égett minden új ember-bimbón:

s diplomáták, bitangok öt évig kaszabolták
ágyékok szép vetését... a földet letarolták...
fiam, szemem kilőtték... s mit elrontottak ők:
vadócba rózsát oltok, hogy szebb legyen a föld!

Most konferenciáznak a nagy szélhámosok,
hogy csírában megöljék, mi újra él, mozog...
S míg lakomákon dőzsöl, ki milliókat ölt:
vadócba rózsát oltok, hogy szebb legyen a föld!”

Testvéri szánalomból a szívem rádoromból:
Bátyám, én lelket oltok az evangéliumból,
midőn kobzom jóságos zenéjű verset költ:
vadócba rózsát oltok, hogy szebb legyen a föld!

*Translation by Watson Kirkconnell***I GRAFT ROSES ON EGLANTINES ...**

Month of May. A morning of roses and hope, of promise and dew.
I whistle in the wind the mirth of the dawn.
A longing to roam has hold of me today; I take
The poor man's Ford, and randomly,
Arrive at a little farm in the distance.

From the coop the cock still tells the break of day,
The lark, breaking in and out of sky, laughs at night's cares,
His song makes sorrows fly, dispatches sleep
From buds. In the garden before the house,
A bench; on the bench, a man.

Apocalyptic, mad, his look and bearing;
He lacks an eye; a hole in place of an eye;
His hair is long and graying, brambly
Like his beard. His shoes and coat
Held shut by a strand of wire.

I say hello, and curious what his lot might be, I ask
In neighbor's way, "Good fellow, what are you doing?"
His rustic, mumbled speech fills every garden nook:
"I want to graft the rose on the eglantine
So that the world may become more gay."

An ample garden. All around a hundred roses, one
On other, climbing on the trees, the walls,
On currant bushes, in the lettuces,
Enlacing every path in wild chaos,
Sporting buds no end with rich abandon.

At center of this maze demi-madman, demi-saint
Goes on grafting, and pruning a wild plant-shoot, speaks:
"With laughter life once threw reins to the winds
As it rode its coach of dawn; its dew, its kiss
Caressed each newborn burgeon-man.

But diplomats and blackguards five long years
Have massacred fair human sowings, razed the earth.
My son, this eye, they put it out, they've ruined all.
I want to graft the rose on the eglantine
So that the world may become more gay.

"And now these charlatans sit at the conference tables
To kill in germ what lives once more, what moves,
While he feasts who has killed a million men.
I want to graft the rose on the eglantine,
So that the world may become more gay."

Fraternal pity moves my heart to tell him in reply,
"Dear Brother, for me, I graft souls with the Gospel
While my lute is singing poems that well with goodness.
I also want to graft the rose on the eglantine
So that the world may become more gay."

Miska János

**A MAGYAROK BARÁTJA – WATSON
KIRKCONNELL**

Tíz ujjunkon megszámolhatjuk az észak-amerikai földrész ama kiemelkedő nagyjait, akik ismerték és igazán szerették a magyar irodalmat. A nagyon kevesek közé tartozott az Egyesült Államok hajdani elnöke, Teddy Roosevel. Kedves olvasmánya volt Mikszáth Kálmán regénye, a *Szent Péter esernyője*.

Kanadában él pár angol nyelvű költő és műfordító, köztük John Robert Colombo, Margaret Avison, Raymond Souster, s mindenek fölött Kenneth McRobbie, akik szintén nagyra becsülték a magyar irodalmat és sokat tettek terjesztése ügyében. A hajdan a manitobai egyetemi tanár – a préri fővárosa, a kanadai Debrecen mindig is kedvező szellemi központ volt a magyar kultúra számára - s ma Vancouverben élő Kenneth McRobbie például, maga is jeles költő, több kötetet írt, fordított, szerkesztett a modern magyar irodalommal kapcsolatban. Írásaiban azt vallja ma is, hogy az irodalomban nincsenek kis és nagy nemzetek. S ha mégis volnának, akkor Magyarország határozottan a nagy nemzetek sorába tartozna!

Az őket megelőző Watson Kirkconnell azonban egyedülálló óriásnak számít irodalmunkhoz való ragaszkodásában. Ő nem csupán gyöngyszemeink fordításában, de azok magas színvonalon való propagálásában is elvülhetetlen szerepet játszott évtizedeken át. Rajongott a magyar költőkért! S talán ezért is, külön fejezetet érdemel irodalomtörténetünkben.

Az angol olvasóknak ő mutatta fel elsőnek legszebb arcunkat, nagy alkotásainknak, eposzainknak e világnyelvre való átültetésével. A magyarságnak 1938 óta személyes ismerője volt. Pár évtizeddel ezelőtt felkerestem a Nova Scotiában lévő Wolfville-i Arcadia egyetemen, ahol elnöki – rektori – tiszteletet töltött be. Elmondta, hogy legmaradandóbb élményei közé tartozott *Az ember tragédiájá*-nak szegedi szabadtéri előadása. És a debreceni szabadegyetemen végzett irodalmi tanfolyam.

Ennek oklevele, számos kitüntetés, díszoklevél, állami nagydíj, egyetemi díszdoktorátus mellett ott függött szépen bekeretezve dolgozószobájában. Nostalgiaival beszélt magyarországi élményeiről. Elismeréssel emlékezett az egyik debreceni előadóról, aki a szabadegyetemen külföldi látogatóit tizenhárom különböző nyelven köszöntötte tökéletes stílusban. Hihetetlenül hangzik, de ő maga 73 nyelvet ismert, s ötven nyelvből fordított verseket angolra. Csodálatos közéleti és nevelői munkássága mellett 150 könyve jelent meg nyomtatásban!

1895-ben született az ontáriói Port Hope kisvárosban. Tanulmányait a kingstoni Queen's, a Torontói és az Oxfordi egyetemeken végezte. Nevelői pályafutását, akárcsak az előző

számunkban bemutatott Jack Pickersgill, vagy a fennebb említett Kenneth McRobbie, Winnipegben kezdte. Tizennyolc évi szolgálata egybeesett a kanadai etnikai irodalmakkal való ismerkedésével. Itteni évei alatt fordította angolra és adta ki a *The Hungarian muse: an anthology of Hungarian poetry 1400-1932 (1933)*, *Canadian overtones: an anthology of Canadian poetry written originally in Icelandic, Swedish, Hungarian, Italian, Greek, and Ukrainian (1935)*, *Arany János: The Death of King Buda (1936)*, és *A little treasury of Hungarian verse (1947)*.

Bámulatos irodalmi termékenysége mellett gazdag közéleti munkát is végzett. Alapító tagja volt a Kanadai Írók Szövetségének, melynek elnöke, s örökös tiszteletbeli elnöke is volt. Szerepet játszott a Humanities Research Council, s a Canada Council megalapításában. Ezeknek döntő szerepük volt a kanadai nemzeti ébredés serkentésében, az ország legjobbjainak a gyarmati mentalitástól való szabadulásában. Az előbbi tudományos intézmény engem is támogatott hathatós ösztöndíjjal (75.000 dollárral), a kanadai nemzetiségi irodalmak bibliográfiája megírásában, mely a Torontói Egyetemi Kiadó gondozásában jelent meg 1990-ben.

Mint költő is nagy elismerésben részesült. Több verseskötete jelent meg. Igyekezett a klasszikus és a modern stílusokat házasítani. Közéleti, irodalmi, nevelői és műfordítói munkássága mellett foglalkozott még közgazdaságtannal (egyetemen matematikai lángész volt), természettudományokkal, pedagógiával, politikai tudománnyal és multikulturálisizmussal. Hogy Kanadában enyhébb színezetet öltött a rasszizmus, a bevándorlók elmarasztalása, abban Kirkconnell közéleti vezetőnek nagy szerepe volt. Huszonnyolc éven át szerkesztette a nemzetiségi irodalmak bibliográfiáját, mely a University of Toronto Quartely c. lapban jelent meg. Az általa szolgáltatott könyvészeti adatok és a hihetetlenül szerteágazó tárgy tematikai és stílusbeli törekvéseinek elemzése nélkülözhetetlen forrásmunkának számítanak ma is.

Irodalmi csúcsteljesítménye 1985-ben valósult meg, amikor posztumusz kiadásban megjelent a *Hungarian Helicon* című antológiája, a Calgaryben székelő Széchenyi Társaság gondozásában. A közel 800 oldalas gyűjtemény Watson Kirkconnell évtizedeken át végzett műfordításait, a halotti beszédtől el a kanadai magyar költők munkásságáig, szólaltatja meg. Korai magyar tisztelői, mint a költő Kerecsendi Kiss Márton, százakra tették műfordításait. E kötet azonban azt igazolja, hogy inkább ezekre mennek azok a munkák.

A kanadai magyar költők külön halálával adóznak Kirkconnell professzor emlékének. Az ő tolmácsolásában szólalt meg először angol nyelven Fáy Ferenc, Tűz Tamás, Németh Ernő, Domokos Sándor, Kerecsendi Kiss Márton, Tamási Miklós, és sokan mások. Az 1977-ben bekövetkezett halála nagy részvétet váltott ki mind a hazai, mind a kanadai magyarok körében. Dreisziger Nándor történész, az általa szerkesztett *Hungarian Studies Review* c. folyóiratban

tanulmányt írt munkásságáról: *Watson Kirkconnell: Translator of Hungarian Poetry and a Friend of Hungarian-Canadians* címmel (1977).

Én lelkiismeretessége folytán emlékszem ma is kegyelettel Watson Kirkconnellre. A hozzá írott levelekre – tanulhatnánk tőle hazánkban a nála törpébb szellemóriások! – lelkiismeretesen és haladéktalanul válaszolt. Itt sorakoznak könyvállványomon a szeretettel dedikált könyvei, monográfiái. Némelyikhez papírszeleteken kiegészítő magyarázatot is fűzött. *A Slice of Canada* című memoárjában két fejezetet áldoz magyarságismereti dolgoknak, s kisebb monográfiájában a az ősi Kirkconnellek magyar vonatkozásairól is említést tesz. Rokoni ragaszkodással vonzódott hozzánk.

Független Magyar Rádió Toronto

MINDEN SZOMBATON DÉLUTÁN 5-től 7-ig
az AM 530-as középhullámon

Az Interneten élőben: <http://www.am530.ca>
Archivált adások: <http://www.magyarradio.ca/adas.html>

RENDSZERES MAGYARORSZÁGI TUDÓSÍTÁS • HÍREK • SPORT
INTERJÚK • ÉRDEKESSÉGEK • ZENÉS ÜZENETEK
KULTURÁLIS, ISMERETTERJESZTŐ, SZÓRAKOZTATÓ MŰSOROK
TALK SHOW • MAGYAR KÖNNYŰZENEI ÚJDONSÁGOK
KULTURÁLIS PROGRAMAJÁNLAT • HIRDETÉSEK
ZENE MINDEN KOROSZTÁLYNAK • NYEREMÉNYEK

KÉRDÉS - JAVASLAT - VÉLEMÉNY - HOZZÁSZÓLÁS - HIRDETÉS
HÍVJA A RÁDIÓT!
FŐSZERKESZTŐ: BEDE FAZEKAS ZSOLT
Tel/fax: (416) 693-8312

Postacím:
695 Coxwell Ave. #601 Toronto, Ontario M4C 5R6
e-mail: parameter@sympatico.ca

<http://www.magyarradio.ca>

DR. STEVEN SAMAROO
DENTAL SURGEON

LESLIE PROFESSIONAL BUILDING
4800 LESLIE STREET, SUITE 405
WILLOWDALE, ONTARIO M2J 2K9
TEL: (416) 493-9110

ÉLŐ IRODALOMTÖRTÉNET

Rékai Kati* torontói otthona valóságos múzeum, ahol a családi ereklyék mindegyikéhez kapcsolódik valamilyen történet. A lakószoba egyik ékessége egy olajfestmény, amelynek a címe Vanda. "Rokonom volt, Molnár Ferenc titkárnője és nagy szerelme", magyarázza Kati. Aztán az íróasztalán állófényképre mutat: "Azok ott Vanda fivérei, ők József Attila magántanítványai voltak Bécsben."

Irodalomtörténeti adat válik hirtelen személyessé: József Attilát Horger Antal diktatorikus döntése után a szegedi egyetemről eltanácsolják, ami után a költő Bécsbe, majd Párizsba kerül. Erről maga így ír: "A következő évben - húsz éves voltam ekkor - Bécsbe mentem, beiratkoztam az egyetemre s abból éltem, hogy a Rathaus Keller bejáratánál újságot árultam és a Bécsi Magyar Akadémikusok helyiségeit takarítottam. Lábán Antal igazgató, mikor tudomást szerzett rólam, ezt megszüntette, ebédet adott a Collegium Hungaricumban s tanítványokhoz juttatott: Hajdú Zoltánnak, az Angol-Osztrák Bank vezérigazgatójának két fiát tanítottam. Bécsből - egy szörnyű nyomortanyáról, ahol négy hónapig lepedőm sem volt - egyenesen a Hatvany Kastélyba kerültem vendégnek, Hatvanba, majd a ház asszonya, Hirsch Albertné ellátott útiköltséggel és a nyár végeztével Párizsba utaztam.." (József Attila: Curriculum vitae)

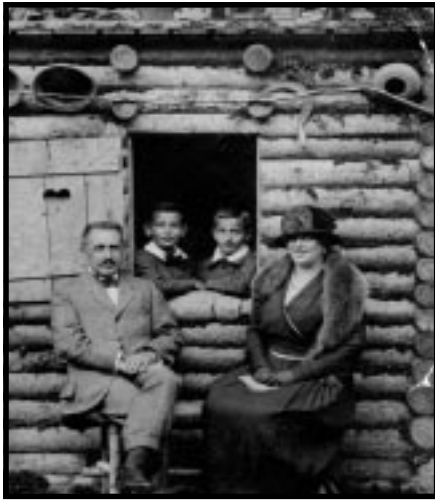
Kati a bogáti kastéllyal azonosítja a Hajdú-családot, amelyet a bécsi bankár, Hajdú Zoltán megvásárolt, és ahol a népes rokonság gyakran megfordult. Agrófi kastély tágas könyvtárszobájára is emlékszik, amelynek polcai roskadoztak a sok könyvtől. Természetesen, fő helyen, az íróasztalon, József Attila verseskötete is ott volt.

"Vanda nagyon szép lány volt," emlékezik Kati, a fiúk a háború idején haltak meg. Endre volt az idősebb, Mihály a fiatalabb, művelt, kedves fiatalemberek voltak. A család büszke volt arra, hogy József Attila a gyerekekkel foglalkozott, mégha nagyon rövid ideig is.

Kati féltve őrzi azt az újságcikket is, amelyet néhai Szentkirályi János írt, a szombathelyi Szabad Föld c. lap szerkesztőbizottságának egykori elnöke. Szombathelyi személyesen ismerte a Hajdú-fiúkat, közeli barátságban volt Mihállyal, az ifjabbal, akit a következőképpen jellemez: "Ma is látom Mihályt, ezt a csendes, nagyon-nagyon halk szavú embert, ahogy tízezer kötetes könyvtárszobájában ülünk... Ha szomorú tekintetét valakiéhez hasonlítani akarom, akkor mindig a Radnóti Miklós fényképei jutnak eszembe..."

A továbbiakban néhány részletet idézünk a cikkből, hogy felvillantsuk József Attila és házitanítványainak a kapcsolatát.

*Rékai Kati a kanadai gyermekirodalom jeles képviselője, a Kanada Érdemrend kitüntetettje

A Hajdú-család Bogáton. Rékai Kati tulajdona

“A fiúk a “húszas évek közepén voltak gimnazisták, s tanulmányaikat magánúton folytatták Bécsben. Misi az ötödik, Endre a hatodik osztályt végezte, amikor édesapjuk házitanítót keresett számukra, s Lábán Antal egy nagyon művelt és tehetséges, de rettenetes szegénységben élő fiatal költőre hívta fel Hajdú Zoltán figyelmét... “a tanár úr” - József Attila, ...személye a fiúkat több vonatkozásban is alaposan meglepte... lábbelije és öltözéke - enyhén szólva - igen-igen szegényes volt. És milyen fiatal, milyen kisfiús az arca, s mindig mosolyog!... néhány nap múlva kiderült, hogy a mindig mosolygó fiatalember a tanítást és a tananyagot halálosan komoly dolognak tekinti.

Minden második nap délután ment, s szigorú beosztás szerint fegyelmezetten folyt a tanulás. A költő akkoriban szenvedélyesen pipázott, de a tanulás alatt nem gyújtott rá, sőt a fiúknak sem engedte meg addig a cigarettázást. Rendszerint estig maradt, ilyenkor együtt is vacsoráztak. Ha a “tanár úron” múlik, akkor majdnem mindig babfőzelék lett volna, mert azt nagyon szerette...

Tudjátok - mondogatta a fiúknak, nem leszek ám én mindig ilyen szegény. Tanár leszek és költő. Főbérleti lakásom lesz Budapesten, külön szobám és íróasztalom! Fekete puha kalapot hordok majd, és fekete télikabátot, amelynek fekete bársonyból lesz a gallérja. És a kedvenc 8-as szám! Erről többször is beszélt.

- Ez a legszebb számjegy... a legkiegyensúlyozottabb: nyugalom, derű és józanság árad belőle, szimmetriája maga az egészség... De ez még nem minden. Fektesse le, és azonnal a végtelenség jegyévé válik... Mindössze három-négy hétig járt József Attila a Hajdú-családhoz - aztán hirtelen, minden bejelentés nélkül, máról holnapra elmaradt. Soha többé nem látták...” De szellemét, költészetét a bogáti kastélyban holtukig megtartották.

Vanda élete is tragikus hirtelenséggel ért véget. Molnár Ferenc *Útitárs a száműzetésben* c. könyvvel állított emléket neki, amelyből röviden idézünk.

Molnár Ferenc

ÚTITÁRS A SZÁMŰZETÉSBEN¹

(Részletek)

Vanda meghalt — életem fénye kialudt — 1947. augusztus 27-én vagy 28-án New Yorkban. Nem tudjuk, hogy az éjszakának melyik órájában következett be a halál. Amikor a szállodai szobalány augusztus 28-án, csütörtökön délből bekopogtatott a tizenötödik emeleti szobába, Vandát ágyában ülve a párnára támaszkodva találta. Az olvasólámpa égett, a rádió halkán muzsikált. Bal kezében cigarettát tartott. A lány azt hitte, hogy olvasás közben elszundikált. Fél háromkor, csendesesen, ismét bekukucskált. Ugyanez a kép fogadta. Riadtan közelebb lépett és megszólította. Ekkor döbbsent rá, hogy Vanda — halott. Fél óra múlva berregett a telefon a nyolcadik emeleten levő szobámban, ahol csendben olvastam a délutáni lapokat.

“Itt a szállodai detektív beszél.”

“Tessék.”

“A titkárnője meghalt.”

Fél négy órakor a fehérköpenyes mentőorvos — előbb képtelenek voltunk doktorhoz jutni — mielőtt nagy sietve eltávozott, így szólt:

“Tizenkét vagy tizennégy órája halott.”

Szerintük nem lehetetlen, hogy már éjfél előtt kiszenvedett, így aztán nem tudjuk bizonyossággal halála időpontját. Éjjel negyed tizenkettőkor telefonon beszélt barátnőjével, Földes Ilus asszonnyal, aki éppen a repülőtérrel érkezett vissza, ahová Budapestre utazó fivérért kísérté ki. Ez volt Vanda életének utolsó beszélgetése. Én korábban beszéltem vele, fél kilenc óra tájban, telefonon, a szobámból. Én hívtam fel, kértem, jöjjön, vacsorázzék velem. Azt válaszolta, hogy fáradt és már ágyban van. Lili, a feleségem valamivel előbb hívta telefonon a 78-ik utcában levő lakására, hogy sétáljanak egyet a Central Parkban. (Némi remény mutatkozott, hogy éjszakára egy kicsit lehűl a levegő.) Vanda ugyanazt válaszolta, amit nekem, és megállapodtak abban, hogy másnap együtt ebédelnek. Egy Broadway-produkcióról akartak beszélni, egy darab bemutatásáról. Ezután Vanda kilenc órától kezdve több mint egy óra hosszat beszélt telefonon dr. László Ernővel és feleségével, akik akkor érkeztek kocsin Hollywoodból, és rögtön jelentkeztek, hogy frissiben elmesélik útikalandjaikat. Szívből nevetett Lászlóék történeteinek, és másnap estére vacsoratalálkozót beszélt meg velük.

Ezen az estén és egész éjszaka New Yorkban kibírhatatlan hőség tombolt.

* * *

Délután fél négy után, amikor a mentőorvos már elrobogott, és mielőtt Vandát elszállították szobájából, még meg kellett várnunk a rendőrorvost. Senkit nem engedtek be szobájába. Először csak a szállodai detektív állt az ajtó előtt néma posztot. Aztán két egyenruhás rendőr és egy

¹Táncsics Könyvkiadó, Budapest, 1958.

detektív érkezett az őrszobából, és mind a négyen ott strázsáltak a folyosón.

Vanda nem volt többé a miénk: már a rendőrség tulajdona volt, mivel álmában halt meg egy szállodai szobában, idegen országban, anélkül, hogy előzőleg beteg lett volna, és mivel senki sem volt mellette halála pillanatában. Tudtuk, hogy a rendőrség nemsokára elviteti, felboncolják, darabokra aprítják. Hármásban: Lili, a feleségem, dr. László a barátom és én ott álltunk Vanda szobájával szemben, kétségbeesetten a falnak támaszkodva. Mélységes csendben várakoztunk, csak nagy néha váltottunk csendesen néhány szót, természetesen magyarul. Ennek hallatára az egyik rendőr hozzám lépett, és legnagyobb csodálkozásomra magyarul szólított meg:

“A leánya volt?”

“Nem”, válaszoltam.

“Rokon?”

“Nem. A titkárnőm.”

Egy ideig némán állt előttem a rendőr. Erőltetetten nyugodt hangom mögött megérezte a mélységes fájdalmat. Zavartan nézett rám, nem tudta, mit mondjon. Megszólaltam, hogy megtörjem az elviselhetetlen csendet:

“Magyar?”

“Amerikai vagyok,” válaszolta. “A családom vándorolt ki a maguk országából. Ugye, rosszul beszélek magyarul?”

“Ó, dehogya! Jól beszél. Nagyon jól beszél.”

“Köszönöm,” mondta, és visszament a társaihoz. Odasúgta nekik: “Magyarok.”

Mi pedig folytattuk a csendes várakozást, mi, magyarok.

* * *

Tovább bámultam a fekete kocsis hátsó ablakán keresztül. Nem tudtam összezárva tartani ajkamat, noha a többiek jelenléte zavarba hozott, és még hangtalanul is alig mertem beszélni hozzá.

Aztán kérdéseket intéztem Vandához, és ő válaszolt.

— Ne izgassa fel magát — mondotta. — Jól tudja, hogy nem szabad magát felizgatnia.

Erre a mondatra emlékszem a legjobban, hiszen százszor és százszor hallottam már tőle. Egy esztendővel ezelőtt, amikor én már aludtam, kiszökött egy kórházba, és hajnalra megoperáltatta mindkét lábát. Reggel nyolc órakor, amikor felébredtem, vidám hangon közölte velem, hogy az operáció remekül sikerült, és jókedvű nevetés kísérte szavait.

— Miért kellett ezt így rendezni? — kérdeztem hebegve telefonon.

— Nem akartam, hogy felizgassa magát. Jól tudja, hogy nem szabad magát felizgatnia.

(Később nagy megkönnyebbülést okozott, hogy megoperálták a lábát, mert addig gyakran ficamította ki a bokáját, és szívfacsaró látvány volt látni a kis Vandát, amint

napokig két mankón sántikált.)

* * *

Ismertük Bartók Bélát, a nagy magyar zeneszerzőt. Egy délután társaság volt a szobámban, és egyszer csak megüti fülemet, amint valaki ezt mondja: „Amikor Bartók meghalt...”

Felpattantam:

“Mi az? Bartók meghalt?”

(Elvből sohasem olvasom a lapok halálozási rovatát.)

“Öt nappal ezelőtt”, mondotta valaki.

Amikor a vendégek eltávoztak, Vandához fordultam.

“Maga tudta, hogy Bartók meghalt?”, kérdeztem.

“Természetesen. Megírták a lapok.”

“Miért nem mondta meg nekem?”, kérdeztem szemrehányóan.

“Megtakarítottam magának öt napot.”

* * *

Egy ízben este tíz órakor — már ágyban voltam — kopogtatott, és belépett a szobába.

“Megyek dzsin-römit játszani.”

“Nem szeretem az éjszakai kártyapartikat”, dörmögtem, és tovább olvastam az esti lapot.

Hónapok múlva értesültem arról, hogy ezt az éjszakát egy jó barátnőnknek, egy magyar hölgynek a betegágyánál töltötte. Sohasem tudta meg, hogy később a hölgy szigorú titoktartás mellett elárulta nekem. („Vanda nem akarta magát megrémíteni az én betegséggem.”)

Vanda naplójából:

„M.-nak egy másik darabját is bemutatták Londonban, »A testőr«-t, 1911-ben, »Játék a tüzzel« címmel. Amerikában Alfréd Lunt és Lynn Fontaimé játszották a darabot, ezzel kezdték meg ragyogó együttműködésüket. Londonban. Lunt szerepét Róbert Loraine alakította,

Lynn Fontanne-ét pedig a szépséges Alexandra Carlisle. Az egyik legszerencsétlenebb színházi szezonban mutatták be a darabot, V. György király megkoronáztatásának évében.

Mr. Loraine Bernard Shaw pártfogoltja volt. Shaw elolvasta Loraine szerepét, s miután nem tetszett neki az angol szöveg, tisztán Loraine iránti barátságból kijavította. (M. szokta mondani: nem látta ugyan Shaw javításait, de minden bizonnyal ezek voltak a darab legjobb sorai.)

A második felvonás operai páholyban játszódik a »Pillangókisasszony« előadása közben. Ennek megfelelően a zenekar Puccini zenéjét játssza a színpalán mögött. Budapesten, Bécsben és Londonban az egyik felvonásvéget szemelték ki kísérőzenének, természetesen megfelelően összesűrítve. Puccini véletlenül Londonban tartózkodott, és megnézte a házi főpróbát. A második felvonás után megjelent a színpalán mögött, és a zenei vezetőt kereste. A színház igazgatója és törzskara nagyon megijedt, azt hitték,

Bartha Wanda

Puccini a zene szerzői jogát firtatja, ami igen kellemetlen lett volna egy nappal a bemutató előtt. Kellemes meglepetésükre nem ez történt. Puccini elkérte a kottát, amelyről a színpalán mögötti kísérezőzenét játszották, nekigyürkőzött és többórai munkával átjavította saját ízlése szerint. Amikor befejezte a munkát, még ő köszönte meg az igazgatónak, hogy az ő muzsikájára esett a választás. Mindennek ellenére — koronázási tömeg, Bernard Shaw, Puccini, Lorraine és az elragadó Carlisle kisasszony — a darab londoni sorsát mindennek lehet nevezni, csak sikernek nem.

Ezeket az apróságokat M. londoni ügynöke jelentette a premierről szóló beszámolójában.”

* * *

“Néhány esztendővel ezelőtt Velencében töltöttük a nyarat. Megjelent nálunk egy úr, és azt mondta M.-nak, Brioni szigetére készül Bernard Shaw látogatására. Az illető, aki jó barátja volt a nagy írónak, felajánlotta, hogy magával viszi a hajón M.-t, és bemutatja Shaw-nak. M. visszautasította a meghívást, mondván, Shaw bizonyára pihenni kíván a fürdőhelyen, és illetlennek tartaná őt nyugalmában zavarni.

(M., aki ismerte és csodálta Shaw minden írását, később elmondta, hogy egyszerűen félt a nagy ember közismerten éles nyelvétől.) Csupán azért jegyeztem fel ezt a jelentéktelen epizódot, mert azóta is, ha bárki nyaggatta M.-t, hogy ismerkedjék meg valamely szerényebb rangú íróval, a közvetítést mindig ezekkel a szavakkal utasította el:

“Életemben egyszer alkalmam lett volna Bernard Shaw-val megismerkedni, de elmulasztottam ezt az alkalmat. Nem vagyok hajlandó tehát minden ok nélkül X Y úrral megismerkedni.”

Ferenc Molnár

COMPANION IN EXILE¹

Wanda died — my one light went out — on the twenty-seventh or twenty-eighth of August 1947 in New York. We do not know at what hour of the night it was. When the chambermaid went into her fifteenth-floor room at noon on Thursday the twenty-eighth, Wanda was sitting up in bed, leaning back against the pillows. Her bedside light was burning, and her radio was playing softly. In her left hand was a cigarette. On the bedspread was a book fallen open from her right hand. The maid thought she had dozed off while reading. At half-past two the maid quietly looked in again. She saw the same picture. Alarmed, she went over and spoke. Then she saw that Wanda was dead. Half an hour later the telephone rang in my eighth-floor room, where I was placidly reading the afternoon papers.

“This is the house detective.”

“Yes!”

“Your secretary died.”

At half-past three the white-coated ambulance intern — we had not been able to raise a doctor until then — said as he hurried away, “She’s been dead twelve or fourteen hours.”

We think it not impossible that she died before midnight. That is why we do not know with certainty the date of her death. As late as 11:15 that night she talked on the telephone to her friend Mrs. Ilus Földes, who was just back from the airport, seeing her brother off to Budapest. That was the last conversation of Wanda’s life. I had spoken to her for the last time earlier, at half-past eight, over the telephone from my room. I called her to come down for supper in my room. She said she was tired and had already gone to bed. My wife, Lili, had telephoned to her before I did, inviting her to her apartment in 78th Street so that they might take a walk in Central Park (there was some hope that the night might grow a trifle cooler). Her answer to my wife was much the same as to me, and she discussed their having lunch together the following day. They meant to discuss the plan of a Broadway production that had been under consideration for days with Mrs. Esther Pallos. After this Wanda talked on the telephone for over an hour, starting at nine o’clock, with her friends Mr. and Mrs. Ernő László, who had arrived that very evening by car from Hollywood and had promptly called up to tell of their adventures on the way. She laughed heartily at the Lászlós’ tale, and made a dinner date with them for the following day. The heat in New York that evening and all through the night was simply unendurable.

After three-thirty in the afternoon, when the ambulance doctor hurried away, and before Wanda had

¹Published by Gaer Associated, New York, 1950. Translation by Barrows Mussey

been carried from her room, we had to wait for the police

doctor. No one was allowed into her room. First only the house detective stood guard before the door. Then a detective and two uniformed policemen came from the station; all four stood in the hall outside her door.

Wanda was ours no more: she belonged to the police because she had died in her sleep in a hotel room in a foreign land without first having been sick, and with no one by her at the moment of her death. We knew the police would soon carry her off, that she would be dissected, cut to pieces. The three of us — my wife Lili, my friend Dr. László, and I — stood side by side, desperate, leaning against the wall opposite Wanda's closed door. While we waited there was a great silence; only now and then we would exchange a few subdued words of Hungarian. Hearing this, one of the uniformed policemen came toward me and spoke, astonishingly, in Hungarian: "Was she your daughter?"

"No," I said.

"A relative?"

"No. My secretary."

The policeman stood for some time silent before me. He must have caught a note of despair in my forcedly calm voice. He looked at me in embarrassment, not knowing what to say.

"Are you Hungarian?" I asked him in Hungarian, simply to break the unbearable silence.

"I'm American," he said. "My family came from your country. I don't speak Hungarian very well, do I?"

"Yes, you do," I said. "Very well."

"Thank you," he said, returning to his companion. "They're Hungarians," he whispered to him.

Then we went on waiting in silence, we Hungarians.

... Wanda was handsome and thoroughly attractive. The whole look of her, her figure, her bearing, her features, notably the delicately drawn outline of her profile — the proportions of her forehead, nose, lips, and chin —, recalled the calm grace of Botticelli's women. She looked young, almost childlike. She was a minor miracle: even a few months before her thirty-ninth birthday she looked a scant twenty-five or twenty-six. (On that day, the first of November, we were already paying her a visit at the cemetery.)

She was of medium height, slim and fragile-looking. She made a definitely girlish impression, not only on me but on everyone. Whenever I have been in busy streets since her death, my eyes have kept desperately scanning the passing women, in the faint hope that some silhouette, some figure might recall her, if but for a moment. (I have

S. Grosz Mária festménye Vandáról. Rékai Kati tulajdona

carried on this game of self-torture so often and so persistently that I sometimes wonder if I am quite as I should be.)

But in vain. The women are all either taller than she or shorter than she, or stouter than she or thinner than she, or their gait or the set of their head and shoulders is different. So far I have not found one whose outward appearance resembles hers in the slightest. I always come back from these walks with the feeling, now second nature to me, that the improbable was yet a fact: she has remained unique in the world. I often surmise that this realization, now so unlikely-seeming and so agonizing, may lose its significance with time, slowly giving way to the age-old commonplace that no two leaves on a tree are alike. But my avidly searching eyes will not be convinced. They insist that my feelings on this subject can never become so matter-of-fact.

She was excessively soft-spoken. She had brown hair. Her large, warm, intelligent brown eyes shone too brilliantly, which a doctor we knew in Budapest told us was a sign of thyroid disturbances. Thinking back now, I am obsessed by the unscientific notion that it was not thyroid disturbances but the light of her pure soul coming through from another world that gleamed so strikingly in those eyes.

Percy Bysshe Shelley

LOVE'S PHILOSOPHY

The fountains mingle with the river,
And the rivers with the ocean;
The winds of heaven mix forever,
With a sweet emotion;
Nothing in the world is single;
All things by law divine
In one another's being mingle: –
Why not I with thine?

See! the mountains kiss high heaven,
And the waves clasp one another;
No sister flower would be forgiven
If it disdained its brother;
And the sunlight clasps the earth,
And the moonbeams kiss the sea: –
What are all these kissings worth,
If thou kiss not me?

A SZERELEM FILOZÓFIÁJA

Az ér a folyóba vegyül,
A folyó az óceánba;
Az égi szelek sem egyedül
Térnek meg esti imára;
Társ nélkül nincs földi lény,
Csak én vagyok nélküled;
Mért zár ki a nagy törvény,
Ez isteni vegyület.

Lásd! a hegyek megcsókolják
A kék eget magas tükrét;
Nézd meg az óceánok fodrát:
Ölelésük egy öröklét.
Föld, a fény árja kísér; –
A hold a nagy vizeken
Szerelmet suttag. – Mit ér,
Ha te nem csókolsz engem?

Fordítás: Pintér László, Vancouver, B. C.

Blanche Shoemaker Wagstaff

ALL PATHS LEAD TO YOU

All paths lead to you
Where e'er I stray,
You are the evening star
At the end of day.

All paths lead to you
Hill-top or low,
You are the white birch
In the sun's glow.

All paths lead to you
Where e'er I roam,
You are the lark-song
Calling me home!

MINDEN ÖSVÉNY HOZZÁD VISZ

Minden ösvény hozzád visz,
Amerre járok én,
Te vagy az első csillag
Az alkonyat egén.

Minden ösvény hozzád visz
Hegyeken és völgyben,
Fehér nyír vagy csillogó
Napsugárözönben.

Minden ösvény hozzád visz,
Ahol járok, kelek,
Te vagy a pacsirtaszó,
Amely hazavezet.

Fordítás: Pintér László, Vancouver; B. C.

A MAGYAR TEMETŐK BÚVÁRA

A torontói magyar közösségben egyedül, mondhatni kizárólagos helyet foglalt el Kralovánszky Balázs: ő a Fotós. A hivatalos. Az események emlékébe örökítője. Mint egy vérbeli mesterember, teszi a dolgát, gondolhatnók, hogy nem is érdekli más, mint az éppen soron lévő feladat tökéletes kivitelezése. Szép fotókat készít, családi albumokba, újságcikkek mellé illőket.

A közelmúltban kiderült, hogy Kralovánszky a mindennapok ünnepi pillanatain túl a végtelen időt vette lencsevégre. Olyan területre lépett, amelyen egyáltalán vagy nagyon kevesen jártak eddig - józan fejjel, művészi érdeklődéssel: a magyar temetők sírhelyeit fényképezi, hogy könyv formájában majd a világgal is megismertesse azokat. Az eddig készült felvételekből negyvenet az Első Magyar Református Egyház Károli Gáspár Termében állított ki *Sírok, amelyek beszélnek* címmel.

Kölcsey Ferenc sírhelye, Cseke

A tárlat látogatójában felöltik a kérdést: hogyan született meg a temetőfotózás gondolata?

Kralovánszky Balázs: A temető végigkíséri az ember életét. Emlékszem, kisgyerekkoromban anyám kézen fogva vezetett a sírok között, és magyarázta, hogy itt ez a nagybácsi, amott az a nagynéni nyugszik, akiről akkor nekem fogalmam sem volt. Később, felnőttkéntrendeződtek a dolgok, összeálltak a temetői képek is, mondhatjuk azt is, hogy személyesültek. Az iskolában tanultunk azokról a

személyiségekről, akiknek az emlékét munkásságukon kívül a temetők őrzik. Budapest esetében a legtöbb híres ember sírja a Kerepesi, ma Fiumei úti temetőben található, ahová felcseperedve már ismerősként zárandokol az ember, lassan hozzánő a helyhez. Tehát a gyermekkortól a temető tagadhatatlanul az életünk része, ami előbb-utóbb mindannyiunk végső stációja is lesz. Amióta édesanyám is meghalt, haza látogatva, mindig kimegyek a temetőbe is. Azóta kezdtem tulajdonképpen rácsodálkozni a szép sírookra.

Csak mint sírkő vagy a hozzákapcsolódó halott emléke is érdekli?

K.B.: Némelyik sírkő valóságos műalkotás. Természetesen, az is fontos, hogy kinek az emlékét őrzi. Egy adott ponton kíváncsivá váltam, hogy hol tudnék ezekről valamilyen gyűjteményt találni, könyvet, ismertetőt.

Elmentem a Corvina Kiadóhoz, mert nekik minőségi kiadványaik vannak, és én minőség-mániás vagyok. Ott ilyenszerű munkát nem találtam, nem is tudtak ilyesmiről. Azután bementem a temetőnek az irodájába, ahol mondták, hogy van egy győri fiú, aki feldolgozza a temetők adatait. Fel is hívtam az illetőt - már innen, Kanadából -, akinek elmondtam, hogy szeretnék egy fotókkal illusztrált könyvet kiadni a magyar temetők sírköveiről, eseteltem neki az elképzeléseimet. Ő megígérte, hogy majd felhív, és megbeszéljük a további teendőket. Azóta sem jelentkezett. Ez nem vette el a kedvemet a dologtól, azóta is sokat gondolkozom, hogy mit hogyan fogok elrendezni, milyen kivitelezésben képzelem el az egészet. Tervezem a könyvet, készítem a fotókat.

Deák Ferenc sírhelye, Fiumei úti temető

Ezek szerint nem bukkantál rá semmi hasonló témájú kiadványra?

K. B.: De, félévre rá a húgomtól kaptam egy könyvet a Kerepesi, illetve a Fiumei úti temetőről. Ez a kiadvány a nagyoknak a sírjait mutatja be, nem összefoglaló munka, de sok mindenben eligazító.

Nem érezted akkor egy kicsit úgy, hogy ellopták az ötletedet?

K. B.: Nem. Tulajdonképpen nagyon örültem neki. A könyv nem éppen az, ami az én elképzelésem, szerencsére, de bizonyítja, hogy nem teljesen mellőzött terület a temető sem. Vannak a könyvben téli és nyári képek, ami azt jelenti, hogy egy hosszabb időszak munkájának az eredménye, de jelenti azt is, hogy nem az én ötletem alapján született, mert én azért nem beszéltem az elgondolásomról nagyon sok emberrel. Másrészt, a könyvet illusztráló képek nem fotóművészeti alkotások, inkább amatőr felvételek, amiktől remélem, az én elképzelt kiadványom merőben különbözni fog.

Vörösmarty Mihály sírhelye, Fiumei úti temető

A torontói kiállítást tekinthetjük a könyved nyitányának?

K. B.: Igen. Kíváncsi voltam a nézők reagálására. Otthon tartózkodásom idején a fényképezőgép állandóan velem van, mint mindig és mindenütt. A sok felvételt átnézve, ismét elmentem lencsevégre kapni azokat, amelyek kevésbé sikerültek, majd átmentem a Farkasréti temetőbe is, ott is folytattam a fotózást. Ilyen módon lassan összegyűlt az az anyag, amelyből negyvenet kiállítottam a Károli Gáspár Teremben.

Nemcsak a puszta felvételeket láthattuk a kiállításon, hanem nagyszerű magyarázatokat is, amelyeket a képek mellé kapcsoltál. Az emberek nemcsak rápillantanak a képekre, hanem elidőznek előttük, elolvastatják a szövegeket is.

Zichy Mihály sírhelye, Fiumei úti temető

K. B.: Azt hiszem, hogy az életrajzi adatokkal tágabbá vált a műfaji keret, a fotóművészet kultúrtörténeti, történelmi adatokkal társult. Legalábbis ez volt a szándékom. A lexikális jelleg segíti az embereket a tájékozódásban, ugyanakkor egy-egy síremlék formájában ráismernek, ráéreznek az egyes korok művészeti stílusára is. Tehát tanulnak is. A temetőben az emberek nem nagyon ácsorognak azért, hogy ott tanuljanak. Pedig majdnem mindnek van üzenete. Széchenyi sírján egy ilyen feliratot olvastam pl. a friss virágkoszorún, amit egy erdélyi kisfiú helyezett oda: "A legnagyobb magyarnak egy kicsi magyartól." Ez bizonyítja azt, hogy él még Széchenyi szelleme a magyar szívekben, hivatalos határoktól függetlenül, és amíg él az emléke valakinek, addig él maga az ember is. Nem foglalkozás szerint akarom csoportosítani majd a sírhelyeket, mert rengeteg művész, politikus, tudós nyugszik azokban. Az egyes életpályák esetében sok az egybemosódás is, hiszen sok író, színész, stb. politikusként is ismert volt, vagy fodítva. A mércém, hogy ha valaki tett valamit a nemzetért, az emberiségért, akire érdemes emlékeznünk, felnézünk, példáját követnünk, akkor annak a sírhelyét is illik tudnunk, ismernünk. Át akarom dolgozni az egész kiállítás anyagát bemutatva a fotón az egyes életutakat. Hogy valaki innen indult - gondolok a szülőháza, egy emléktáblára stb. - és ez a végső nyughelye. Tehát a bölcsőhelytől a sírhelyig, a múlttól a jelenig, közöttük a megtett életúttal, az emlékezésre méltó teljesítményre való utalással.

Sok sikert kívánunk a szép terv megvalósításához. D. R.

1956 - 2006

**“56 példát mutat emberségből,
tisztelességből, hazafiságból és a
nemzetben való gondolkozásból...”**

M. Szabó Imre

35 NAP

Lipták Béla

“... A Péterfy Sándor utcai kórház telefonált előző nap, és közölte, hogy erősen fogytán van az AB csoportú vérkészletük. Ezután felhívtam a Magyar Vöröskeresztet, és megtudtam, hogy AB-s vér csak Bécsben kapható, és ők nem akarnak szállítani. Gondoltam hát, hogy megnézem, mennyire sürgős az ügy. A kórház parkolójában Gyurka és én szürrealisztikus jelenetnek voltunk tanúi, olyasminek, ami annyira valószínűtlen, hogy csak a való élet képes produkálni. Egy kisebb hordót szállító lovas szekér érkezett éppen oda. Pipázó, bajszos parasztember ült a bakon, és magyarázott egy kórházi embernek: - Aszonta a rádió, hogy maguknak vér köll, oszt én hoztam. – Büszkén csillogó tekintettel mondta el ezt.

- Vért akar adni? – kérdezte az orvos. - Hát mán attam. Ottan van a hordóban, meg a falunkbéli összes férfié is – mondta, és rámutatott a csuklóján a kötésre. Az orvos megrökönyödve hebegett: - A hor... abban a nagy, piszkos hordóban? – kérdezte. - Dehogypiszkos a?! – mondta védekezően a bajszos gazda. – Kiégettük a kést, mielőtt felváltuk a csuklónkat, a hordút pediglen kikéneztük. Ez itten, kérem, a legjobb, tiszta vér!...

... Egyszer csak lövések hangjára lettem figyelmes. Hirtelen magamhoz tértem. A lövöldözés a pesti oldalon történhetett, a Szabadság-híd túloldalánál. A hídon két autó tűnt fel, amint nagy sebességgel közeledtek a budai oldal felé: elől egy kis szürke autó, mögötte egy nagy fekete. Az első kocsi olyan sebességgel fordult a hídról balra az egyetem irányába, hogy jobb kerekei felemelkedtek az úttestről. Abban a pillanatban felismertem az autót: az egyetemi Skoda volt, négyen ültek benne. A volánnál Majoross Imre volt, mellette Danner Jancsi ült. Nyomában egy fekete Pobjeda, az ávosok kedvelt autója. A következő pillanatban újabb lövések dördültek el. Láttam a Pobjedából kihajló alak géppisztolyának torkolattüzét. Meglepett, hogy a tüzelés fülsiketítő hangja mellett a golyók füttyülését is hallottam. Úgy tűnt, mintha a fülem mellett húztak volna el a lövedékek. Megfagyott bennem a vér, s teljesen lebénultan néztem az előttem lezajló jelenetet.

Egy pillanat töredéke alatt mint egy fénykép, rögződött szememben a kép: Imre a volán fölé hajolva, Péter egyenesen ül a kocsis első ülésén. Jancsi vállán ott a géppisztoly, még csak nem is készül használni. A hátsó ülésen levők előrebukva próbálnak fedezéket találni... A Skoda elérte az egyetem főbejáratát, nyomában a Pobjeda. Mindkettőt egy pillanatra láttam, aztán eltűntek a kémia tanszék épülete mögött... Néhány másodpercre gyökeret vert a lábam, képtelen voltam mozdulni. Aztán újabb lövöldözést hallottam a főbejárat felől, s futni kezdtem a kapu irányába. Futás közben átgondoltam, mit kell tennem. Legfontosabb volt a lábam elé nézni, nehogy elessek a sötétben. A kémia épületnél jobbra fordultam. A főbejárat 2-300 méterre volt; 20-30 másodperc alatt elérhetem. Ösztönösen levettem a vállamról a géppisztolyt, s anélkül, hogy tudtam volna, mit fogok tenni, kézbe vettem és teljes erőmből futni kezdtem. Ahogy a bejárathoz értem, a sötétséghez szokott szemem előtt kirajzolódtak a felborult Skoda körvonalai. A kocsi a jobb oldalán hevert. Imre Jancsi fölött próbált kimászni a kocsi bal ajtaján, amely most az ég felé nézett. Jancsi nem mozdult. A Pobjeda elszárguldott a Petőfi-híd felé. Valami folyadék csöpögését és nyögdecselést hallottam a Skoda irányából. Odarohantam, de közben egy nagy sebességgel közeledő autó hangját hallottam. A Pobjeda volt, úgy látszik, visszafordult a Petőfi hídnál, s most az egyetem főbejárata felé tartott. Beugrottam egy gesztenyefa vastag törzse mögé, s láttam, amint a hirtelen lefőkező Pobjedából kiugranak az ávosok és sorozatokat adnak le a Skodára. Géppisztolyaik torkolattüzénél jól ki lehetett venni az arcvonásaikat. Olyan közel voltak, hogy jóformán látni lehetett a szemük fehérjét. Fölemeltem a géppisztolyomat, megtámasztottam a fa törzséhez és céloztam. Meg akartam húzni a ravaszt, de nem tudtam. Tudtam, hogy lövik a Skodát, és hogy meg tudnám menteni Jancsi életét, de egyszerűen képtelen voltam meghúzni azt az átkozott ravaszt! Megnéztem a biztonsági zárat. Ki volt kapcsolva, tehát a fegyver használható volt. Volt bennem valami, valami gyűlölnivaló, szörnyű gyengeség, ami lehetetlenné tette, hogy a barátomat megvédjem, hogy megállítsam ezeket a bestiákat. Az egész egyetlen, szörnyű pillanat alatt játszódott le. Ez volt az a pillanat, amikor az ember felfedez magában valamit, az a pillanat, amelyre egész életében szégyenkezve gondol vissza az ember... Hirtelen a gyilkosok észrevettek és golyóik jégeső módjára verték a kövezetet fedezékem körül. Ahogy a golyók a macskakövekre csapódtak, kis füstfelhők képződtek fölöttük. A félelem elszorította a torkomat, agyam megbénult. Szinte kívülről figyeltem testem mozgását, amint az átrepült a magas vaskerítésen – csizmástól, géppisztolyostól — és lebukott a kerítés téglalábazata mögé. Ilyen magasra még talán versenyen sem ugrottam soha. Kilestem a téglasor mögül s láttam, hogy az ávosok

kézigránátokat dobálnak a bejáratra. Valahányszor kihúzták a gránát biztosítékját, a gyújtószikra fénye alulról megvilágította arcukat. Gyűlölettől eltorzult arcuk már nem is emberi, inkább sátáni indulatokról tanuskodott.

Egy örökkévalóságnek tűnő idő után a Pobjeda elhajtott. Én még mindig teljes testemben reszkettem. Közben az épületekben alvó diákok is felébredtek és egymás után világosodtak meg az ablakok. ...

Úgy éreztem, el kell búcsúznom Jancsától, mielőtt elindulunk. Az aulában volt kiterítve. Arca kisimult, nyugodt volt. Az elkerülhetetlen pillanat, amiről annyit beszélt, ami minden hős életében megjelenik, elérkezett számára. Ez a magas, szőke szegedi sváb gyerek jól játszotta a ráosztott szerepet. Kék szemei örökre lezárultak. Többé nem fog velem őrjáratra menni, nem fog többet egy jobb társadalom szükségességéről vitázni. Az ő szerepének vége, de a drámának folytatódnia kell. Menyasszonya, Gabi még nem tudta, mi történt. Jobb is, hogy nem látta ilyen állapotban. Huszonhét lött sebet számoltunk meg testén. Majoross Imre szerint az ávosok már a Honvédelmi Minisztérium óta követték őket. Nekiálltunk, hogy Jancsinak ravatalt készítsünk. November 2-án, pénteken reggel hét óra lehetett, amikor bevittünk egy hosszú asztalt az aulába, ahol a Forradalom elkezdődött. Itt hallottam először Jancsi hangját, amint követelte, hogy hagyják beszélni a MEFESZ szegedi küldöttét.

Azt a percet soha nem fogom elfelejteni. Eszembe jutott a dermedt csend, a bennünk ülő félelem, a DISZ pingvinek arroganciája, s a magányos kiáltás, ami mindent megváltoztatott, a remegő hang, amely ki merete mondani: „Hagyják beszélni!” Ahogy vittük a rögtönzött ravatalt, Jancsi közel kétméteres teste már merev volt, de én még mindig nem tudtam, nem akartam elfogadni, hogy meghalt. Imre és Gyurka fogták vállnál, Varga Sándor és én lábnál. Ahogy vittük, egyik óriási cipője leesett a lábáról. Megpróbáltam visszatenni, de a láb merev volt, a cipő sehogy sem akart megmaradni. Most már minden tagadásom hiábavaló volt; szembe kellett néznem a valósággal, hogy Jancsi valóban nem él. Kétségbeesetten próbálkoztam újra és újra, hogy a cipőt visszategyem Jancsi lábára. Valahogy az volt az érzésem, hogy ha ez sikerülne, akkor minden rendbe jönne. Ha vissza tudnám tenni a cipőjét, a teste nem lenne olyan merev, akkor felülne és elmesélné, hogyan zajlott a tárgyalás a minisztériumban, s főleg elmondaná, hogy van remény, hogy nincs minden veszve. De a láb túl merev volt, a cipő nem ment rá és a hatalmas nemzetiszínű zászló alatt, ami az egész ravatalt befedte, Jancsi merev lábán csak egy szakadt zokni volt.

Biztosan dideregtem, mert Gyurka elhozta a fekete tisztí esőköpenyt, amit a MEFESZ irodában hagytam és rám terítette...

TESTAMENT OF REVOLUTION

By Béla Lipták²

Was this Thursday night or Friday morning? In any case, it must have been about midnight. The streets were dark, deserted, and the echo of my footsteps reverberated in the night. I felt a bit scared, a bit forlorn, and very, very tired. I had to walk only a couple of miles, but it seemed to take an eternity. When I finally got to the hospital, the windows were dark and the door was locked. It took me some ten minutes and a lot of banging before they even let me in. It had to have been about 1:00 A.M. when I started walking back to the university...

I moved like a sleepwalker on Bartók Street. My legs were hurting from climbing a million stairs at ÁVH headquarters. I was faint from hunger. I did not even remember when I had eaten last. Drinking I did remember, because I tasted the French cognac while researching the porno magazines in the ÁVH general's office, but it had not quenched my thirst. The submachine gun was pulling on my shoulder, and my legs were weak, rubbery.

The city was quiet and dark. I heard some shots in the night! They came from the Pest side of Freedom Bridge. I was near the Buda side of the bridge, approaching Saint Gellért Square. Suddenly I was fully awake. I could hear the approach of racing automobiles. Two cars were tearing over the bridge, the first small and gray, the second large and black. As the first car got off the bridge and turned left toward the university, it was racing at such a speed that its left wheels lifted off the pavement. There were four people in the car, and in that instant I realized that the car was our own Skoda. Imre Majoross was at the wheel, and Jancsi Danner was sitting next to him in the front.

Now, new shots rang out. I could see the muzzle flash of the submachine gun of a figure leaning out the window of the second car, a Russian Pobjeda, the type used by high Hungarian Party officials. The blasts were deafening, but I could still hear the whistle of the bullets. They seemed to pass right next to my ear. I was startled, frozen with fear, yet this picture, this split-second image, is permanently etched in my memory: Imre, the driver, is leaning forward onto the wheel; Jancsi is sitting up straight. A submachine gun is hanging on Jancsi's shoulder; he has not even bothered to take it off. The people in the back seat are bending down and forward as low as possible. The driver of the Pobjeda was a blonde woman in ÁVH uniform. There were two ÁVH officers in the car. One was sitting in the passenger's seat in the front, the other in the back seat. They were both firing through their open windows on the right side of the car. The Skoda was racing toward the main entrance of the university with the Pobjeda right behind. I saw the two cars just for a mo-

²Excerpts from the author's book

ment, then they disappeared behind the chemistry building. For a few seconds I could not move. I was paralyzed by fear. Then I heard firing once more. It was coming from the direction of the main entrance. I started running in that direction. While I was running, I knew what I needed to do. I was concentrating on looking at the ground to make sure that I did not fall in the darkness. I turned right after the chemistry building. The main entrance was about two hundred, possibly three hundred, yards from me. I could cover that distance in about twenty or thirty seconds. In an unconscious act I took the submachine gun off my shoulder. I had no idea what I would do next, yet I was running as fast as I could. The gun was in my hands, pointing forward. As I approached the entrance, the darkness cleared a bit, and I could see a little more. The Skoda had turned over. It was on its right side. Jancsi was beneath Imre, who was in the process of climbing out through the door on the top. Jancsi did not move.

The Pobjeda had left and was now racing toward Pet_fi Bridge. A dripping sound and some moaning were coming from the Skoda, so I ran toward the disabled car. As I did, I heard another car coming. As I looked up, I saw that the Pobjeda had turned around at the Petőfi Bridge and was now racing back toward the university's main entrance. I jumped behind the trunk of a chestnut tree as the Pobjeda braked to a stop and the goons of the ÁVH jumped out and sprayed the Skoda with more bullets. The flashes of their guns illuminated their faces in the darkness. They were so close that I could see the whites of their eyes. I lifted my submachine gun, rested the muzzle on the tree trunk, aimed, and then tried to pull the trigger, but I could not. I did not know what was happening. I knew they were firing at the Skoda and that I could save Jancsi's life, yet I could not pull the damn trigger! I checked the safety latch, but it was open. It was not that; it was something else.

It was something in me, some hateful, ugly weakness that made me incapable of protecting my friend, of stopping those animals. It was a frightfully terrible moment. It was a moment when you learn something about yourself. A moment that you will hate for the rest of your life... Suddenly the assassins noticed me, and, like a spring hale, the bullets began pouring down all around my chestnut tree. As the bullets hit the pavement, little puffs of dust rose. I was filled with terror. I could not think at all. I was only an observer watching the actions of my own body as it flew over the six- or seven-foot iron fence of the university—boots, gun, and all—and landed on the other side behind the brick base of the fence. (I will never know how I was able to do that. I jumped much higher than ever before, and in full gear.) I peeked out over the low brick wall and saw that the ÁVH murderers were now throwing hand grenades at the entrance. Each time they pulled out the safety latch of a grenade, the igniter spark would illu-

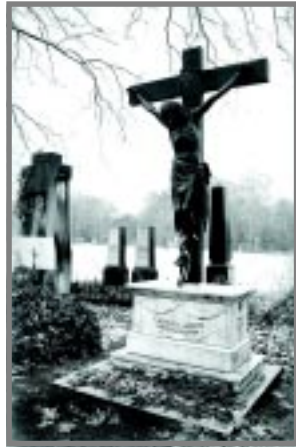
minate their faces from below. I saw these hate-distorted faces. It seemed that they were not the faces of ÁVH officers, but Satan's own. Finally, the Pobjeda left. I was still trembling behind the wall...

I heard a tremendous rumbling noise. It sounded as if a thousand garbage cans were rolling toward me. As I climbed over the fence, I saw that tanks were coming from the direction of the chemistry building. The road itself was shaking from their thunder. An officer was walking in front of the tanks. Now he started screaming at the top of his lungs: "Stop or I'll shoot to kill!" I had no idea who he was yelling at, but I was relieved, because the yelling was in Hungarian. I finally realized that these were our own tanks. Now I heard footsteps running toward me, two soldiers grabbed me, and I was under arrest. A few minutes later, they realized who I was and let me go...

Before we left for Vienna, I had to say farewell to Jancsi. I went looking for him. He was already in the aula. Jancsi Danner's face was calm, serene. The inescapable moment he had talked about, "the inevitable moment of all heroes," had arrived. This tall, blond German-Hungarian from Szeged had played his role well. His blue eyes were now closed. He would not go on any more patrols with me. He would no longer talk about the need for a society that brings the best out of people. His act was over, but the play had to go on. Gabi, his young bride, did not know it yet. She should not see him like this. Jancsi's body was a mess. We counted twenty-seven bullet holes in it. According to Imre Majoross, the Pobjeda had followed them all the way from the ministry of defense. We had to build a bier for him. It was about seven in the morning on this Friday, November 2, when we moved a conference table into the middle of the aula, the very place where the Revolution had started. It was there that I first heard Jancsi's voice, when he demanded that the MEFESZ delegate from Szeged be allowed to speak. That moment I will never forget!

I remember our scared and deadly silence, the paralysis of our souls, and I remember the arrogance of the DISZ penguins with their red neckties and the lonely voice that changed it all, the trembling voice that dared to say, "Let him speak!" Jancsi's six-foot, six- or eight-inch body was already stiff, yet I had not, I could not, accept that he was gone. Gyurka and Imre were lifting his body at the shoulders, Sándor Varga and I were lifting his feet. As we carried the body, one of his size twelve or thirteen tattered shoes slipped off. I tried to put it back on, but the foot was stiff. Now my denial was shaken; now I was beginning to fear that this was final, that Jancsi was truly dead. I made a bewildered, delirious effort to put the shoe back on his foot. I was convinced that if I could do that, somehow everything else would fall into place. If I could only put his shoe back, all other things could still be fixed. If I could

If I could put it back, his body would not be so stiff, he could still sit up, he could still tell us the outcome of that meeting he had come from, and most importantly, he could still tell us that there was hope, that it was not over. But the foot was too stiff, the shoe could not be put back on, and under the enormous Hungarian flag, which covered the whole bier, one of Jancsi's stiff feet remained covered by only a torn sock...

Kralovánszky B.:
Fadrusz János
sírhelye, Fiumei
úti temető

PÁLYÁZATI HIRDETMÉNY

A Szabad Magyar Újságírók Szövetsége 1956 ötvenedik évfordulója alkalmából irodalmi pályázatot hirdet olyan művekre, amelyeknek tárgya a magyar forradalmi szabadságharc. A műfaj kötetlen: tíz ritkán gépelt oldal terjedelmet meg nem haladó írások lehetnek elbeszélések, visszaemlékezések, esszék vagy versek. A pályázaton bárki részt vehet, egyetlen feltétel, hogy a cselekmény 1956-ban játszódjék, illetve összefüggjön a forradalommal. A pályázat célja, hogy ébren tartsa 1956 eszméit és a művekből kitűnjék, kire milyen hatással voltak az akkori események. Már megjelent írásokat nem veszünk figyelembe. A bírálóbizottság csak géppel írt pályamunkákat fogad el.

A pályaműveket jelíggel, négy példányban 2006. szeptember 1-ig kérjük beküldeni a következő címre: Hungárián Journalists, P. O. Box 7416, Baltimore, MD 21227-0416 USA

A pályadíjak: I. díj 200 USA dollár, a II. díj 100 dollár, a III. díj 50 dollár (és oklevél minden díjhoz). A díjazott műveket sorrendben követő öt legjobb írás dicséret elismerő oklevelet kap.

A verseket külön díjazzuk: I. díj 70 USA dollár, a II. díj 50 dollár, a III. díj 30 dollár (és oklevél minden díjhoz). A nyertesek nevét és a díjazott műveket az Amerikai Magyar Újság közlése teszi. A pályaművek egy-egy példányát átadjuk a következő archívumoknak: Országos Széchenyi Könyvtár kézirat osztálya, a Lakiteleki Népfőiskola emigrációs gyűjteménye és a szegedi Somogyi Könyvtár Vasvári-gyűjteménye. A Szövetség egy példányt megtart saját archívumában.

A SZMŰSZ elnöksége.

Soós József

MENEKÜLÉS A VASFÜGGÖNY MÖGÜL

(Visszaemlékezés a sztálinvárosi '56-os eseményekre)

Arra ébredtem, hogy a feleségem rázza a vállamat: Ébredj! Ébredj! - úgy alszol, mint egy mormota, elkészünk a munkából... Este moziban voltunk, későn feküdtünk le, s így kissé álmosan, késve ébredtünk fel. Sietve, kapkodva öltöztünk, reggeliztünk és rohantunk a buszmegállóhoz, hogy időben beérjünk a munkahelyre.

1956. október 24-ét írtunk Sztálinvárosban (ma Dunaujváros). Feleségem egy építkezési vállalat irodájában statisztikusként dolgozott, én a Vasmű központi laboratóriumának műszerüzemében. Ahogy beérkeztem a munkahelyre, a munkatársak azonnal körülfogtak: - Na, mit szólsz a tegnapi eseményekhez? - szegezték nekem a kérdést, majd további kérdések özönével halmoztak el. Hirtelen nem tudtam, mit válaszolni. Fogalmam sem volt, mihez és miért kell hozzászólni. Kollégáim tudták, hogy jó néhány évet töltöttem el Rákosi Mátyás "értékmegőrző" helyein. ("Legfőbb érték az ember" - hangoztatták a kommunisták - talán ezért őrizgettek bennünket a börtönökben és munkatáborokban?) Azt is tudták, hogy van egy törpeszuper rövidhullámú rádiónk, és hogy rendszeresen hallgatjuk a külföldi adásokat: a Szabad Európát, az Amerika Hangját, a BBC-t és másokat. Minden reggel a munkakezdés előtt tájékoztattam őket a külföldi rádiókban elhangzottakról, ám az említett okok miatt, előző este és aznap reggel be sem kapcsolunk a rádiót. Ezért válaszolni sem tudtam a kérdéseikre. Miután látták, hogy valóban nem tudom, mi történt, egymás szavába vágva sorolták: Pesten kitört a forradalom, tüntetések voltak, a Rádiónál belelőttek a tömegbe... Egész nap az előző napi eseményeket tárgyaltuk, hoztuk-vittük egymásnak a napi híreket. A munka bizony vontatottan ment.

Sztálinváros úgynevezett „szocialista város“ volt. Többségében a párthoz lojális, lekáderezett munkások laktak. Hozzám hasonló kommunistaellenes, reakciós börtöntöltelék kevés volt arrafelé. Minket az ávó „delegált“ oda, hogy büntetésünk letöltése után rendőri felügyelettel építsük a szocializmust. Ez azt is jelentette, hogy este nem hagyhattuk el a szálláshelyünket, nem járhattunk szórakozóhelyekre, nem mehettünk sehová, ahol csoportos összejövetel volt. A várost is csak rendőrségi engedéllyel hagyhattuk el, vasárnap délelőttönként pedig jelentkezni kellett a rendőrségen, s mindaddig ott tartottak, amíg mise volt a templomban. (1952 október végén kerültem Sztálinvárosba a Dudujka-völgyi kényszermunkatáborból. A rendőri felügyeletet néhány hónap után, a rendőrségi ellenőrzések és a vállalati referenciák alapján megszüntették.)

Jóllehet nálunk napokon át nem történt semmi

különös, mégis látni lehetett, hogy mindenki lelkesedik az eseményekért, a többség a rendszer bukását kívánja. Ahogy Pesten felgyorsultak az események, megmozdult Sztálinváros is. Nagygyűlés volt a Bartók téren, felvonulás a város utcáin, megalakították a forradalmi bizottságokat, a vasműben megválasztották a munkástanácsokat, s a műszerüzemébe engem is bevásztottak. A felkelők egy csoportja megtámadta a város szélén lévő légvédelmi tüzéraktanyát. A laktanya kommunista parancsnoka sokáig ellenállt, s ennek bizony sok halott és sebesült lett a következménye, de végül, felsőbb utasításra, a laktanya is átállt a forradalom oldalára.

Amikor a Vörös Hadsereg megtámadta Budapestet, a város forradalmi bizottsága felhívással fordult a lakossághoz: önkéntesek jelentkezését kérte: jelentkezzenek a laktanyáknál fegyverekért, hogy felkészülhessenek a város védelmére, ha azt is orosz támadás érné. Mi is jelentkezünk, egy baráti társaság a műszerüzemből - feleségeinkkel együtt. Felszereltek bennünket egyenruhával, fegyverekkel, kézigránatokkal, amiket hazavittünk a lakásunkra.

Nem is késett sokáig az orosz támadás. Az Alföldről Dunaföldvárnál jöttek át a tankcsapatok. Délről támadtak, de erős ellenállásba ütköztek. A forradalom oldalára átállt légvédelmi alakulatok gépágyúkkal vették körül a várost, úgy védték a támadókkal szemben. A gépágyúk nemcsak a repülőgépek támadásai ellen voltak kiválóak, hanem a harcok ellen is. Városunk így több napig képes volt ellenállni a támadásoknak.

A forradalom történetéből ismerjük a „szocialista város“ munkásainak hősi ellenállását, amely bizony nagyon sok halottat, és sok-sok sebesültet produkált. Sajnos korábban a városba telepített kommunista görögök egy éjszaka hátba támadták a várost védő katonákat. Ennek „eredménye“ is több halott és sebesült lett. Ezeket az orvtámadókat a forradalom után Csehszlovákiába telepítették. A sors iróniája, hogy a szovjet hadsereg több napi heves harc után, november 7-én, a „Nagy Októberi Szocialista Forradalom“ 39. évfordulóján foglalta el Sztálinvárost. Éjszakára kijárási tilalmat rendeltek el. A legkisebb mozgásra vagy fényre odalóttek.

Mivel lakásunk - egy első emeleti saroklakás - a város főútvonalára nézett, az első éjszakákat a pincében töltöttük. A harmadik éjszaka azonban fent aludtunk, ami majdnem végzetessé vált számunkra. Az előttünk levő téren egy tank őrizte a pártházat. Éjfél után belelőtt ágyúval a lakásunkba. Szerencsénkre a hálószoba és a nappali között levő fal irányában érte találat, s így nem tudta áttörni a külső falat. Ha kissé jobbra csapódik be a lövedék, a hálószobánkat robbantja szét, velünk együtt, ha pedig kissé balra jön a találat, a nappaliban elhelyezett néhány láda kézigránát robbant volna fel. (1990-ben - a forradalom óta először - hazalátogattam, és felkerestem régi lakásunkat, a becsapódás helye még akkor is felismerhető volt. Betömték,

bevakolták, de a robbanás helyén más színe van a falnak.) A híres Rákóczi adót, amely Dunapenteléről sugározta adásait, a műszerüzemünk szerelte össze. Egy Ikarusz busz utánfutóján volt a leadótorony, a buszban az adókészülék a személyzettel. A busz a városban és a város körül állandóan változtatta a helyét, hogy ne tudják bemérni. Nagyon emlékeztetek számomra a rádió 1956. november 7-én, délután 1 óra 53 perckor sugárzott utolsó mondatai:

“A szovjet tankok és légierők támadják Dunapentelét... A harc változatlan hevességgel továbbra is folyik... Adásunkat bizonytalan időre megszakítjuk... - Rákóczi adó, Magyarország -”

Az orosz tankok lecövekelték magukat a pártház, a tanácsház, a rendőrség és a vasmű főbejárata előtt, valamint minden nagyobb útkereszteződésnél... (Folytatjuk)

VESZELY FERENC KÖNYVÉRŐL

A Bajban szépült életeim c. verseskötet anyaga az iedegen nyelvi és kulturális közegben megkapaszkodó ember vergődésének lelki vetülete. Soraiiban fel-felsejlik az önrónia, olykor szatirikus elemek szövik át a realisztikus tényrőgzítések. A vallás dolgai mellett a szerelem, a táj, a nemzet, a világ kérdései mind megtalálhatók egy sajátos Veszely-i megközelítésben.

EGY KANADAI MAGYAR ÍRÓ ÚJ KÖNYVE
 “Helyed az irodalmunkban jelölöm ám, mégpedig a
 életem.” Miska János
Veszely Ferenc, BAJBAN SZÉPÜLT ÉLETEIM
 ISBN 9632184122, Gyomárpess 2005
 220 oldal fotópapíron, színes képekkel, \$35.00
 Megrendelhető a felelős kiadónál, Totkaep Ltd,
 E-leveél útján: totkaep@nap-szam.hu
 Faxon: 011-36-06-66-386-186

Varga Csaba¹**MIRE LEHET BÜSZKE A MAGYAR***Megjelent a Búvópatak c. polgári, kulturális és társadalmi havilap 2006. májusi számában*

Mindig csak ezt halljuk, és tankönyveink sem győzik hangsúlyozni: ezt a szót is átvettük, azt a szót is átvettük, amazt a szót is átvettük valamilyen másik nyelvből. Nyelvünk mintha másodrendű, számtalan nyelvből véletlenszerűen összehordott, fésületlen egyveleg lenne. A legkülönösebb: nem az idegenek, hanem a magyar tudományos réteg véleménye az, hogy a magyar nyelv csak valamiféle hordaléknyelv.

De mit mondanak a külföldiek a magyar nyelvről? Néhány idézet:

GRIMM JAKAB meseíró (XIX. század), aki egyben az első német tudományos nyelvtan megalkotója is: „*a magyar nyelv logikus és tökéletes, felépítése felülmúl minden más nyelvet*”.

N. EKBERSBERG bécsi tudós (XIX. század): „*Olyan a magyar nyelv szerkezete, mintha nyelvészek gyülekezete alkotta volna, hogy meglegyen benne minden szabályosság, tömörség, összhang és világosság.*”

GEORGE BERNARD SHAW drámaíró (az amerikai CBG-nek adott interjújában sokkal bővebben kifejtve) mondta: „*Bátran kijelenthetem, hogy miután évekig tanulmányoztam a magyar nyelvet, meggyőződésemmé vált: ha a magyar lett volna az anyanyelvem, az életművem sokkal értékesebb lehetett volna. Egyszerűen azért, mert ezen a különös, ősi erőttől duzzadó nyelven sokszorta pontosabban lehet leírni a parányi különbségeket, az érzelmek titkos rezdüléseit.*”

GROVER S. KKANTZ amerikai kutató: „*A magyar nyelv ősisége Magyarországon (...) meglepő: úgy találom, hogy átmeneti kőkori nyelv, megelőzte az újkőkori kezdetét (...) az összes helyben maradó nyelv közül a magyar a legrégebbi.*”

OVE BERGLIND svéd orvos és műfordító: „*Ma már, hogy van fogalmam a nyelv struktúrájáról, az a véleményem: a magyar nyelv az emberi logika csúcsterméke.*” (Magyar Nemzet 2003. XII. 2. 5. o.)

Teller Ede atomfizikus halála előtt pár évvel ezt mondta Pakson: „*Új jeles felfedezésem, miszerint egy nyelv van, s az a magyar.*” (Mai Nap, Budapest, 1991. 9.)

Nem különös-e, hogy a magyar tudomány minden erőt bevettve igyekszik lefokozni a magyar nyelvet, ám a külföldi szakvélemények ennek az ellenkezőjét hangsúlyozzák: nyelvünk egyedülálló nagyszerűségét, ősiségét, mi több, van ki a magyar nyelv Kárpát-medencei ősi volta mellett is kiáll. (A genetikai eredményekből már tudjuk: teljes joggal.)

De ne csak a nyelvünket, hanem annak teremtő erejére vonatkozó véleményekre is figyeljünk: ISAAC ASIMOV

sci-fi író: „*Az a szóbeszéd járja Amerikában, hogy két intelligens faj létezik a földön: emberek és magyarok.*” ENRICO FERMI olasz atomfizikustól mikor megkérdezték, hogy hisz-e az űrlakókban, azt válaszolta: „*Már itt vannak, magyaroknak nevezik őket!*” A magyar anyanyelvű nagy matematikusok is többször vallották: ‘*hja, magyar anyanyelvvvel könnyű nagy matematikusnak lenni.*’

Itt nagy titok lappang a háttérben. Mert nem természetes, hogy éppen és csakis a magyar értelmiségi réteg igyekezik lealacsonyítani a magyar szellemi értékeket. Mondok másik példát is: Bizonyára sokan emlékeznek a Millenárison felépített *Almok álmodói — világra szóló magyarok* című kiállításra. (E sorok írója is ott szerénykedett, a falon lógva - mint filmrendező.) Nos, aki ezt a kiállítást nyitott szemmel végignézte, meghökkenhetett: mi kitalálni való maradt másoknak? Bizony kevés.

Tudjuk jól leleményeink sorát: ejtőernyő, szélturbina, taposómalom, markológép, lánchíd, személyfelvonó, vízturbina, gőzturbina, dinamó, elektromotor, porlasztó, benzinmotor, benzinmotoros autó, torziós inga, villamos gyújtóberendezés, vasút villamosítása, automata sebességváltó, bolygókeresek sebességváltó, bakelit hanglemez, sötétkamra, porcelánfajansz, telefonközpont, számítógép, golyóstoll, gyufa, helikopter, lökhajtású repülő, torpedó (robotrepülőgép), világító dióda, holdradar, a kozmikus sugárzás és a biomágnesség felfedezése, abszolút geometria, mely az általános relativitás alapköve, hangosfilm, képtávíró, a stressz fogalma, hologram stb..., s hogy eleinkről is megemlékezzünk: kerék, fazekaskorong, tejpör, kengyel, visszacsapó íj, gomb, fehérnemű, szauna, központi fűtés, réz, vörösréz, acélrugó, kocs (hintó) stb., s bizony az írás és a könyv is: márpedig a felsoroltak (és még sok-sok további) csaknem kiteszik a mai művelt világ alappilléreit. És akkor még itt vannak az íróink, költőink, zeneszerzőink is. (Jellemző módon Karinthy Frigyes találmánya a felfújható gumiföldgömb.)

Tehát csaknem mindannak az alapelve, amely a mai életünk alapköve, nyelvünkön gondolkodók teremtménye. Az alapleleményeket aztán mások tökéletesítették, kicsinyítették, nagyították, sokszorozták stb.

S mi történt ezzel a kiállítással? Aki emlékezik e kiállításra, az bizonyára arra is emlékezik, hogy a 2002-ben hatalomra került kormánykoalíció, a nagy botrányral sem törődve, azonnal lebontatta és eltüntette az *Almok álmodói - világra szóló magyarok* című kiállítást. Vajon miért? Miközben hatalmas volt a kiállítás látogatottsága, s igazán büszkévé tett minden magyart. Nem lehet nem észrevenni, hogy e mögött is ugyanaz a hátsó szándék áll, mint a magyar nyelv alacsonyrendű voltának sulykolása mögött.

Tovább kutakodván az okok után, térjünk vissza a nyelvünkre.

Aki vizsgálni kezdi megalapításától kezdve mindmáig tartóan a Magyar Tudományos Akadémiának a magyar nyelvről (és a magyar történelemről) alkotott hivatalos

¹Varga Csaba író, grafikus, filmrendező

véleményét, bizony nagyon meglepődik: a magyar nyelvről és történelemről alkotott magyar tudományos vélemény a Kiegyezés után lendült át teljesen az ellenkező oldalra: mégpedig a magyarokra megalázóvá. Vajon mi volt a Magyar Tudományos Akadémia hivatalos véleménye e nagy pálfordulása előtt? A Magyar Tudományos Akadémia 1860-as kiadott szótárából ez világosan kiderül. (Ez az úgynevezett Czuczor-Fogarasi értelmező szótár, melynek előkészítésében Vörösmarty Mihály is részt vett.) E szótárban láthatjuk: a Magyar Tudományos Akadémia hivatalos véleménye akkoriban az volt, hogy a magyar nyelv ősnyelv, s például az ókori nagy nyelvek (és nyomukban a mai európai nyelvek) is a magyar nyelvnek csupán „leánynyelvei”, vagyis különbözőképpen romlott változatai. Még a romlás okát is megmagyarázza a szótár előszavának írója:

„E leánynyelveken azt tapasztaljuk, hogy az anyanyelv szavaival jobbra úgy bánnak, mint merő lelketlen anyaggal, melyet majd megcsonkítva, majd megtoldva, néha kisimítva, majd össze-vissza hányva saját szerveikhez és izlésükhöz idomítanak a nélkül, hogy gyökeiket és képzőiket épségben hagynák, s alapérteményökről öntudatok volna. Ezekben a szoros ért. vett nyelvalkotó érzék és szellem kihalt, s helyette csupán az identitási hajlam és ügyesség működik.”

Tehát a magyarból lett leánynyelvek (ógörög, latin, mai európai nyelvek stb.) keletkezésének oka: kihalt e népekből a nyelvalkotói érzék, s helyette csupán az idomítási hajlam és ügyesség működött. (Ez a nyugat-európaiak láttelelete is.) Az MTA-nak ez a szótára a megfelelő címszavakban rendre meg is adta, hogy az a szó mely nyelvekbe került át az ősi időkben: latin, ógörög, szanszkrit, német, angol stb.

Nagy költőnk, Berzsenyi Dániel önmaga is kutatta a magyar nyelvet, s eredményéről így ír: „Bukdozásaim haszon nélkül nem maradtak, sőt örömet tapasztaltam, hogy a magyar nyelv tán az egész óvilág nyelveinek gyökere és anyja”. Am jött a 180 fokos fordulat. Kítették a magyar nyelvészeket és történészeket a Tudományos Akadémia vezető posztjairól, s helyettük németeket hoztak. Közöttük volt, ki akkor kezdett magyarul tanulni, amikor már magas rangot betöltve teljhatalmú nyelvésze volt a magyar nyelvnek a Magyar Tudományos Akadémián. (Pl. Josef Budenz, Paul Hunsdorfer.)

Ez utóbbi arról is nevezetessé vált, hogy már mint magyar tudós, elégette a Szentkatolnai Bálint Gábor által összegyűjtött magyar rovásírásos emlékeket. A németek magyarellenessége régi keletű. A XVIII. században élt német J. E. Fischer és A. L. Schlözer már történelem nélküli népnek minősítette a magyarokat. Ez a vélemény „gyűrűzött” be végül Magyarországra is, s ma is ez uralkodik.) E nagy tisztogatás után a valóban magyar tudósok, írók, költők már csak a partvonalról figyelhették, micsoda rombolás, sáskajárás történik itt. (Ismerjük a tisztogatásokat az 50-es évekből is.) Arany János ezt írta

szomorúan (Az orthológusokra): „Kisütik, hogy a magyar nyelv nincs, nem is lesz, nem is volt. Ami új van benne, mind rossz., Ami régi, az meg tót.” Jókai Mór pedig elegáns és maró gúnnyal tiltakozva ezt írta: „Csak azt mondhatom: a magyarok nyelve mindig magyar volt.”

Kralovánszky B.: Jókai Mór sírhelye, Fiumei úti temető

Három adat jól jellemzi a magyar nyelv védelmezőinek mindenkori, általános helyzetét. Czuczor Gergely börtönben írta a fent említett hatalmas szótárának jelentős részét (halálra ítélték egy 48-as verséért, de hat év után szabadult). Bajcsy Zsilinszky Endre ugyancsak börtönben írta a *Legrégibb nyelv a magyar* című könyvét. S még az 1970-es években is öngyilkosságba kergették Romániában a székely Szabédi Lászlót, miután megjelent a latin és a magyar nyelv mély azonosságát részletesen feltáró, *A magyar nyelv őstörténete* című könyve. De a közelmúltban is érdekes megfigyelésre adódott lehetőség. Nemrégiben jelent meg az olasz nyelvész, Mario Alinei *Ósi kapocs* című könyve, melynek eredeti címe: *Etruszk: a magyar archaikus formája*. Vagyis hogy az etruszk nyelv a korabeli magyar nyelvvel azonos. Ezt persze tudtuk eddig is jó páran, csak hát egészen más, ha külföldi tudós is ezt állítja. Am láthattuk: ahol hírt adtak e könyvről, csak a szerző és a könyv lejárására ügyeltek a hivatalos fórumok. Ezzel szemben viszont rendre összeakadok olyan nyugati nyelvészekkel, akik lázas sietséggel tanulnak magyarul. Ők már tudják, hogy a magyar nyelv az alapnyelv.

Világos tehát: ugyanazon ok miatt nem illő a magyar nyelv egyedülálló és nagyszerű tulajdonságairól, ősi eredetéről beszélni, ami miatt sürgősen lebontották - az első pillanatban, mihelyt lehetett - a Millenárison az *Almok álmodói - világra szóló magyarok* című kiállítását.

Szomorú a tanulság: régóta az a cél, hogy eltűnjön minden, ami magyar, így van ez a történelmünkkel is. Néhány apró érdekességet említek ezzel kapcsolatban is.

Tudja-e az olvasó, hogy II. András királyunk 20 000 fős kereszties haddal megérkezvén a Szentföldre nem kezdte mérszárolni az ellenfelet, hanem egymás nyakába borultak. Mert kiderült: szentföldi ellenfeleink magyar ajkú rokonaink. A pápa ki is átkozta II. Andrást. (Ezúttal már másodszor, s most már a teljes magyar néppel egyetemben. Még ennél is árulkodóbb, hogy II. András Jeruzsálem királya lett.)

Tudja-e az olvasó, hogy Jeruzsálem neve is magyar, nem rég még így is írták: *Hierosólyom*. Igaz a hier régi módon írt szavunk, ma: har, jelentése „felmagasló”, innen e hegynevek: Hargita, azaz Har-gita, Har-sányi hegy stb. Tehát Jeruzsálem: felmagasodó, magasságos sólyom. Sólyom pedig a Szentlélek madara, pontosabban Isten lelkének megszemélyesítője, de azt hiszem, ezt nem kell részleteznem egy magyarnak. (Solymár tehát névrokona Jeruzsálemnek: a sólyom okán.)

Tudja-e az olvasó, hogy a Bibliában is „ömlesztve” sorjáznak magyar szavak, nevek. Pl. Aba, Ámos, Arad, Árpád, Béla, Dalajás, Éber, Eper, Ér, Erdei, Gál, Gáth, Húr, Hús, Jósafa, Juta, Kácor, Kádár, Kállai, Kedes, Kenéz, Kászi-fia, Keszed, Kis, Kóc, Kút, Lúd, Más, Moholi, Pára, Perc, Sallai, Sárai, Sáros, Szabad, Szálka, Szárai, Széled, Szemes, Szin, Só, Sófai, Súr, Tábor, Tél-Harsa, Torma, Úr, Uri stb. Tessék csak felütni a Bibliát! Horvát István írja 1825-ben (Rajzolatok a magyar nemzet legrégebb történetei-ből, Pest, 1825): „*Pözsög a' Szent írás mindenféle a' régi Magyar nevektől és régi Magyar írásmódtól. Ti éjjel-nappal Szent írást olvasó Rokonim! Hogyan nem vettétek ezeket észre a' sok század alatt!*”

Tudja-e az olvasó, hogy egykor négy nagy országunk is volt, mégpedig egy időben?

Az egyik a Kaukázus alatt, a Kaspi-tenger és az Ararát között volt. E területen két Zab nevű folyó van még ma is, nem messze tőlük pedig még ma is láthatók a térképen ilyen földrajzi nevek: Vajk és a Tündérek hegy, Kangavár, Almás. Krónikáinkban ez az országunk hol Eviláth, hol Hunnia néven szerepel. Az itt élő eleink nyelvét leginkább az igazolja, hogy az 1200-as években magyar nyelvű papokat kértek a pápától. A Kaukázus északi oldalán is volt egy országunk, mégpedig szintén Árpád-házi királyság, 1200 körül még állt. (Királyaink az 1200-as évekig leveleztek velük.) Legnevesebb királya szlávosan írva: Jeretyán, magyarul Gyertyán, s ezen országunk fővárosának neve már eleve önmagáért beszél: Magyar. (Az 1700-as évek közepén még láthatók voltak palotáinak romjai.) Továbbá az sem szerepel a tankönyvekben, hogy Kiev neve is magyar szó: Kev, azaz köv: kő. Álmos itt élt hosszú ideig, s még a IX. századi nagy kievi magyar építkezések vezetőinek nevét is tudjuk: Cseke és Kéve kapitányok). Volt egy negyedik országunk is: ide ment Juliánusz barát.

Az eddig leírtakból pedig már sejthető, hogy miért csak e Juliánusz-féle országunkról hallhatunk: mert ez a Juliánusz-féle magyar hon van legmesszebb a „művelt világtól”, így függ össze történelmünk és nyelvünk történetének végtelenségig való megcsönkítése a magyar teljesítményeket bemutató kiállítás sürgős lebontásával. Az ok ugyanaz.

Nyelvünk azonban él még, csonkítatlanul, ősi teljességével. Vigyázzunk rá. Az emberiség legnagyobb szellemi kincse, s régi idők kincsei között egyedülálló abban, hogy élő.

THE HUNGARIAN LANGUAGE

Magyar, as we Hungarians call our language, is spoken by the approximately 10.3 million inhabitants of Hungary, as well as another 4 million people in neighboring countries and a million others scattered around the world.

The Hungarian language belongs to the Finno-Ugric language family, which includes Finnish and Estonian. The Hungarian language is not at all related to the Indo-European languages which surround Hungary, and the language is very different both in vocabulary and in grammar.

Hungarian is an agglutinative language, meaning that it relies heavily on suffixes and prefixes. The Hungarian grammar is seemingly complex, yet there is no gender, a feature that most English speakers grapple with when learning other European languages. The Hungarian language does use the Roman alphabet however, and after learning a few simple rules one can easily read Hungarian. Pronunciation of Hungarian is also very easy, especially compared to other neighbouring languages like Czech, German, and Russian.

The Hungarian language ranks 40th among world languages as regards the number of those who speak it as a mother tongue, and 12th among European languages, while it rates 11th among the official tongues of European countries. In numerical terms, Hungarian falls around the middle, after the larger languages; however, it is interesting to note that in 1993, the Hungarian language was taught at 73 universities in 31 countries.

The Hungarian language belongs to those with a long-standing literary background. Its first linguistic record - in actual fact, the first known written text to include aspects of the Hungarian tongue - is the *Tihany Deed of Endowment* originating from 1055, while its first coherent linguistic record is to be found in the *Funeral Oration* written at the end of the 12th century. In this respect, there are only 15 to 20 European and Asian languages spoken today which can claim to be older than the Hungarian language. Linguists place the Hungarian language in the Uralic linguistic family, and in particular, within its largest, the Finno-Ugric branch. As a language Hungarian can be considered to have had an independent existence for the past 3,000 years.

Join the Hungarian Language Club
Learn practical conversational Hungarian
in an easy way.
Call: Rózsa or George at 416-491-4631

Judith Klugerman

**ATTILA BERTALAN -BETWEEN
THE MOON AND MONTEVIDEO**

On April 17th CHAC members and their friends were treated to a viewing of Attila Bertalan's recent film titled, "Between the Moon and Montevideo" at The Hungaria social club in Montreal.

Attila Bertalan is an independent film maker and actor. His first feature film was, "A Bullet in the Head". He was born in British Columbia, grew up in Hungary and returned to Canada where he received his education. "Between the Moon and Montevideo" was filmed in Havana, Cuba with such noted Quebec actors as Pascale Bussières and Gerald Gagnon as well as Bertalan in the star role of Toby. Many of the cast members were Cuban. Anna Biro, a CHAC member, created the costumes.

Bertalan considers his film Futuristic as opposed to Science Fiction. Havana was chosen for the location because "the setting gave the feeling of being suspended in time" as well as both representing many places and a third world setting. Havana becomes a place somewhere between the moon and earth, an imaginary place. The moon and earth are often shown as a visual background.

According to Bertalan, the theme of the film is "the story of emigration and immigration". People leave their homes (in this case Montevideo) for many reasons to go to the promised land. For some it turns out well for others not but you cannot go home again. Toby, the main character wants to go home to Montevideo. He is a scrap collector living in a violent world ruled by a mafia-like dictator called Senor. Senor terrorizes the colony with his surveillance men called Pisteleros and Luis his debt collector. In addition the moon of Jupiter has disappeared, according to Toby's uncle Tio, and rock particles are falling on people's heads. As Tio says, "When God came up with gravity he didn't quiet get it right". The only way to survive is to keep running. Even Toby is often violent, not the perfect hero but he wants to find the right path out of the colony. He tries to earn money through gambling to get himself and girlfriend Uta back to Montevideo. He fails, Uta is killed and he stays behind working for Senor.

The film is a metaphor for immigration and immigrant's rights as Bertalan says. It is also a metaphor for life: "You never know what comes at you".

The film was followed by a question and answer period with the filmmaker. He explained his choice of location and theme. Discussion followed about the amount of violence and relationships between the characters as well as the role of the two women in the film. This thought provoking film has been shown in many festivals including

Attila Bertalan and Pascale Bussières

those in Sao Paolo, Senegal, Portugal, France, New York, Toronto, Vancouver and Fantasia in Montreal. Most recently it played on Movie Network and Bravo.

Minden magyar honfitársunkhoz!

Segítse, hogy a hét év alatt újjáépített tiszaujlaki magyar középiskola 2006-ban megnyíljen!

Az adományokat az

Eudoxia 20 Irodalom-, Tudomány-, Művészetpártoló és Családsegítő Alapítvány (2120 Dunakeszi, Madách Imre utca 4. Tel. / Fax: 27/349-307)

ERSTE BANK HU39116700090776540070000008

bankszámlájára várjuk. A közleménybe kérjük beírni, hogy „A tiszaujlaki iskola javára”. Segítségét köszönjük!

Jámbor János író, az Eudoxia 20 Alapítvány ügyvezető titkára, Tel.: 30/363-4122

Skripeczky István, Tiszaujlak szülőtte, nyugdíjas tanár, Dunakeszi független önkormányzati képviselője, az Alagi Polgári Kör vezetője, Tel.: 30/361-4515

Varga Gabriella újságíró, a Tiszta Hang Polgári Kör vezetője, Tel.: 30/210-7629

Hardy F. Gábor ügyvéd, a Jövőkért Polgári Kör vezetője, Tel.: 30/850-3931

Stéfán Sándor, a tiszaujlaki magyar középiskola tanára, a tiszaujlaki Széchenyi István Jótékonysági Alapítvány kurátora, Tel.: 20/430-7993

Kralovánszky Balázs: 1956

Gyors barátságos szolgáltatás kedvező áron!

CORVINA
Printing & Design

Fekete-fehér/Színes Nyomtatás
Fekete-fehér/Színes Fénymásolás
Szkennelés, Fax szolgáltatás
Web és Grafikus Tervezés
Számítógép javítás, telepítés
Névjegykártyák, Borítékok,
Szórólapok, Naptárak, Könyvek
Meghívók, jegyek, katalógusok

830 St. Clair Ave. West, Toronto, ON.
Tel: 416-658-3434, Fax: 416-658-6613
e-mail: info@corvina.ca, www.corvina.ca

LÁTOGASSA A MAGYAR HÁZ PROGRAMJAIT! - ENJOY THE EVENTS AT THE HUNGARIAN HOUSE!
840 St. Clair Ave. West, Toronto

BLUE DANUBE SAUSAGE HOUSE LIMITED

Igazi magyaros jóízű friss hentesárak
Finom házi sütemények
Magyar árak bőséges választéka
Szeretettel várja Önöket a Balega család

24 Chauncey Ave.,
Etobicoke, ON M8Z 2Z4
Tel: (416) 234-9911
Fax: (416) 234-9122
bluedanubesausagehouse.com

Nik Networks

www.niknetworks.com

ALI KALBALI

(416) 773-1850

(416) 312-2227

support@niknetworks.com

Andreas Meer Fine Art Photography

Photo Art
Web Design

Frankfurt am Main
Germany

www.photoart-meer.com

eMail: info@photoart-meer.com

Fax: 0049692713828

- professzionális rendelő magyar,
német, angol, román nyelven
- szűk kör

ENJOY A FRESH START

ÉLJÜNK GONDMENTESEN

Mintz & Partners

Trustee in Bankruptcy

5 STEPS TOWARDS FINANCIAL STABILITY

1. Confront The Problem
2. Access Your Situation
3. Consider Your Options
4. Take The Appropriate Action
5. Rebuild Your Credit Rating

OUR TEAM PROVIDES:

- A Respectful Approach
- Services in Many Languages
- Flexible Appointment Times

OUR OFFICES

- 1 Concorde Gate, Suite 200, Head Office (Don Mills at Eglinton East)
- 300 John Street (at Bayview) Suite 300, Thornhill
- 2424 Bloor St. W., 2nd Floor Bloor West Village (at the Jane Subway)

Call KATE TUROCZI for a Free Initial Consultation

416-644-4393; www.mintzbankruptcy.com
kate_turoczi@mintzca.com

5 LÉPÉS PÉNZÜGYI BIZTONSÁGUNKHOZ

1. Ismerjük fel a problémákat
2. Becsüljük fel a helyzetünket
3. Gondoljuk át a lehetőségeket
4. Intézkedjünk
5. Váljunk újra hitelképesé

CÉGÜNK AJÁNLATA

- Udvarias, megértő kiszolgálás
- Több nyelven beszélünk
- Rugalmas ügyfélszolgálati időpont

IRODÁINK

- 1 Concorde Gate, Suite 200, Head Office (Don Mills at Eglinton East)
- 300 John Street (at Bayview) Suite 300, Thornhill
- 2424 Bloor St. W., 2nd Floor Bloor West Village (at the Jane Subway)

Díjmentes tanácsadásért hívjuk TURÓCZI KATALINT

416-644-4393; www.mintzbankruptcy.com
kate_turoczi@mintzca.com

Magyar szívvvel, kanadai fogorvosi tudással...

DR. DENCS KATALIN FOGORVOS
DENTAL SURGEON, TORONTO

TEL: 416-222-7979

- ➔ Fehér porcelán koronák, hidak, fogfehérítés
- ➔ Fogszabályozás felnőtteknek, gyerekeknek
- ➔ Tömések, gyökérkezelések, szájszészet
- ➔ Kanadai megelőző rendszeres fogtisztítások
- ➔ Visszatérő fejfájások, nyaki fájdalmak és alvási zavarok kezelése, amelyek fogászati eredetűek

- 280. Sheppard Ave. East #213
- Yonge St. és a Bayview Ave. között félúton
- Ingyenes felszíni és földalatti parkolóhelyek

